

D E
CIVILITATE
MORUM PUE-
RILIJUM,

per
Des. Erasm. Roterodam.
LIBELLUS.

Om
Hoffwissched i Bor-
neder.
art. Gustaf *Bed* *Landerius*
Desid. Rasm. Roterdam.
En liden Bog.

Cum interpretatione Danica, por-
ro, & quibusdam Scholijs Lon-
golij, &c. *Joh. B. Traub*

Cum Priv. Reg. Decen.

HAFNIAE, Typis Sartorianis.
M. D C. XXVI.

Qui proficit in litteris, sed deficit
in moribus: plus deficit
quam proficit.

Scholia.

CIVILITAS MORUM à CIVIBUS DI-
CTA EST: NE PUER INGENUUS, QUI
DISCIT BONAS LITERAS, EX AGRO
LOQUATUR, &c. HOC EST, RUDE
QUIPPIAM & RUSTICANUM: SED RUSTI-
CIS QUOQUE EXERCITATIO FIRMITATE:
QUOD EVADAT TANDEM VIR CIVILIS & URBANUS,
VERUM ABSQUE POLITICA ASTUTIA, &c. PER EJUS-
MODI VIRTUTIS INCUMBULA SEU RUDI-
MENTA FELICITER.

ERASMUS
ROTTERODAMUS
Generoso cum
primis & optimæ spei pu-
ero Henrico à Burgun-
dia, Adolphi prin-
cipes Veriani fi-
lio S.

Rasmus Ro-
terodam / Unster-
den Velbyrdige Dreng /
Henric aff Burgundien /
Førstens Adolphi til Ve-
rian hans Son / om huil-
cken der er synderlig god
forhaabning / velfert
oc salighed.

S I ter Maximum
illum Paulum
non piguit o-
mnia fieri omnibus,
quò prodesse posset
omnibus : quanto
minus ego gravari
debeo juvandæ ju-
ventutis amore, sub-
indè repuerascere.
Itaque quemadmo-
dum pridem ad Ma-
ximiliani fratri tui
primam adolescen-
tiam memet accom-
modavi , dum ado-
lescentulorum for-
mo linguam : Ita
nunc Henrice sua-
vissime, me ad tuam

Ersom det ikke
hassuer - for-
trydt den for-
træfflige S.

Exord. ab
exemplu se
à majore a
minus.
Povely at blifue alting
for alle / paa det hand
kunde gaffue oc tiene alle
Menniske / huor meget
mindre skal jeg besuørs
mig vdiass den fterlighed
som jeg hassuer til Vng Occasio-
dommen / den vdi sin stu-
dering at befordre effter
Haanden / at blifue til
Barnigten. Derfor / li-
gervijs som jeg tilfornit
hassuer lempit ve lavin
mig effter din Broders
Maximiliani vngdom / i
det jeg underviser vng-
dommen i deris tale: Saal
i lige made stiere Henric
forholder jeg mig nu eff-
ter din Barndom / i des
jeg vil lære om Bern de-

attempero pueritiam , de puerorum moribus præcepturus: non quòd tu hisce præscriptis magnoperè egeas : primum ab incunabulis inter aulicos educatus: mox nactus Joannem Crucium tam insignem formandæ ruditæ ætatis artificē : aut quod omnia quæ præscribemus , ad te pertineant, & è principibus & principia- tu natum ; sed ut libentiū hæc ediscant omnes pueri , quòd amplissimæ fortunæ summaq; spei puerο dicata sint. Nec enim mediocre calcar addet universæ pubi, si conspexerint Hero- um liberos à primis statim annis dicari studijs , & in eodem cum ipsis studio cur- rere.

ris tuct oc sed er / icke for- bi du monne haffue disse forstreffue ting storligent vdi behoff / du som est op- dragen til hoffue aff for- ste Barns Been/ oc strax der effter haffuer bekom- uit J. C. saadan en mer- ckelig Mester / til at vn- dervisse den grossue oc wsørfaren vngdom / eller oc at alt dette forvi wi ville foreskriffue/ kand komme dig til gaffn alleene / du som est fed aff Føster oc Førstelig Stamme / men paa det alle Dreng Ørn skulle diß godvilli- gere lære oc fatte disse Styrer / fordi at de ere forærede oc tilskreffne en vel formuende Dreng / om huilcken der er sønder- lig god forhaabning. Saa vil det oc gifue den gemeene Vng som icke en ringe tilskyndelse / naar som de see at store Herrer deris Ørn holdis til Studering strax aff Barndommen op / oc ls- be paa samme Bane med dennem.

SCHOLIA.

Si ter maximum,] Hujus numeri adjectione, Ἐ^G Graci & Latini vebemontes significationem dictionis augent: τεὶς μέγιστος Trismegistus id est, Ter Maximus, dictus est Mercurius. Videtur allusum ad id quod est in actis Apostolorum: Nam turbe Lystrensis vocabant Paulum Mercurium, quod esset dux sermonis cap. 14. §. 12.

Subinde repuerascere.) Ut senes, cum indecorè ad puerilia studia se dejiciunt, atq; in his immodicè occupantur. Heic verò senex juventuti consulere studet.

Adolescentulorum formo lingvam.) Et in dia- Formare logo, de recta Latini Græciq; sermonis pronuntiatio- quid? ne. Est autem formare, pro instituere. Quintilia- nus: Ab illis quoq; jam formanduu quām optimis in- stitutis mentem infantium indicat. Virgilius quoq; de bobus :

Tu quos ad studium atq; usum formabis agrestem
Jam vitulos hortare.

Ab incunabulis.) Adagium explicantur in Chi- liadibus,

Calcar addet.) Extimulans languentes. Curre- re cogit æquum sub milite calcar acutum.

Stadium,) Latinè curriculum sive locus in quo equi homines sive currunt, & certant athletæ. A statione, quod Hercules eo spatio uno spiritu consecro constitisset: Nam Clarissimum fuit curriculum stadii lympy, quod Hercules suis pedibus metatus fertur, minetq; octavam miliarij partem.

M Unus autem for-
mandi pueriti-
m multis constat.

MEn embedet at vn- MEG-
hervisse Bngdom- MÖS insti-
men / staar (indeholder) tutionis
(sic) mange styrceer / i= puerilis.

partibus : quarum ,
sicuti prima , ita præ-
cipua est , ut tenellus
animo imbibat pie-
tatis semina : proxi-
ma , ut liberales di-
sciplinas & armet &
perdiscat : tertia est ,
ut ad vitæ officia in-
struatur : quarta est ,
ut à primis statim æ-
virudinentis civilita-
ti morum assuefcat.
Hanc postremam
nunc mihi propriè
sumsi : nam de supe-
rioribus cum alij
complures , tūm nos
quoque permulta
conscriptimus.

ficiens
seori cor-
oris seu ci-
litatis.

cupatio

Quanquam autem
externum illud cor-
poris decorum ab a-
nimō benē compo-
sto proficiscitur , ta-
men incuriā præce-
ptorū nonnunquam
sieri videmus , uthāc
interim gratiam in

blant hulke det første
oc det fornembste er / at
en vng Dreng fand ind-
drick de sande Gudfry-
ctigheds God / det er den
reene oc sande Lørdom
fra Barndom op : Der-
næst at den fand elské/
lære og satte fri Konster/
Tuet oc Erbarhed : Det
tredie er / at den fand op-
læreris og undervijsis til
Embeder oc Bestillinger
vdi dette liiff at forestaa.
Det fierde er / at hand
strax aff Barns Been op
fand venne sig til søder-
nis høflighed. Dette sid-
ste stycke haffuer jeg nu
tagit mig fore / eigentlig
at handle om : Thi om de
første tre Stykker haffue
haade mange andre lær-
de Mænb / saa vel som vi
selff oe sammenskrefuit
gantske meget.

Men enddog den vd-
voreis legemens zierlig-
hed / kommer her vd aff
et velsicket sind / dog al-
ligevel see oc forfare wi /
at det tildrager sig un-
dertiden adaff Tueteme-
sternis uacuumhed / at vi
spøre mangel oc feil paa
demiednae skickelighed /
end ocsaa høff fromme oc

probris & eruditis hominibus desideremus. Nec inficior hanc esse erassissimam Philosophiae partem, sed ea, ut sunt hodie mortalium judicia, plurimum conducit & ad conciliandam benevolentiam, & ad præclaras illas animi dotes oculis hominum commendandas.

Docet autem ut homo totus sit compositus animo, corpore, gestibus ac vestitu: sed in primis pueros docet omnis modestia, & in his præcipue nobiles.

Pro nobilibus autem habendi sunt omnes, qui studijs liberalibus excolunt animum. Pingant alij in clypeis suis leones, aquilas, tauros & leopardos, plus

lærde Folck. Jeg nector det en heller / at denne er jo den groveste deel vdi Verdstig Vifhdom / men saa som Menniskene nu Frudtus om stunden dømme/gaffabilitatis / først til ad legge sig hvidst øc gunst ind hoff Folck / dernæst oesaa at stille de herlige sindsens Gaffuer Folck for Øyne.

Men det sommer sig at et Menniske er sticke-ligt offuer alt vdi sit sind / paa sit Legome / vdi sine factor oc lader / vdi sine klæder / men besynderlig staar det Drenge vel an / at de ere sunck tuctige / oc blant disse Adelige Personer i shynderlighed.

Men alle de skulle actis oc holdis for Edelig Personer / som begiffus sig til Voglige Konster. Lad andre male / Lovver / Ørne / Øpen / Parder / Djur / vdi deris skiolde / men de haffue meere aff den sande Adelsstab / som kunde male ses

habent veræ nobilitatis, qui pro insignibus suis tot possunt, imagines depingere, quod perdidicerunt artes liberales.

mange Billeder i steden
for deris Baaben / som
de haffue lerd / oc stu-
derer Boglige Konster
til.

SCHOLI

SCHOLIA.

Munus autem.) Post proæmium, ipsam rem ag-
greditur. Munus pro officio acceptum est : Nam &
donum & officium & onus significat, & ludos qui à
principi munieris loco exhibentur.

Imbibat pietatis semina,) Imbibo, insumo, intus
concipio initia, &c.

Decorum) Decorum est decentia quædam, re-
bus, personis, temporibus, locis, sive in agendo, sive in
loquendo accommodata.

De Corpore.

U T ergò benè cō-
positus pueri a-
nimus undique relu-
ceat (relucet autem
potissimum in vul-
tu) sint oculi placi-
di, verecundi, com-
positi, non torvi,
quod est truculentia: non
improbi quod
est impudentia: non
vagi ac volubiles,

Om Legemet.

D E rfor paa det at en
vng Drengs velski-
ckede sind kand skinne oc
liuse herfoor (lade sig
til siune) allevegne (men
det Skinner oc liuser her-
foor allermest vdi (anle-
det) Ansictes gestalt oc
skickelse / (da skal Øyne
være sinue roelige oc
stille / blusærdige / skicke-
lige / icke grumme / huil-
cket siunis forfærdeligt
(at være) icke arrige oc
Skalcktige / huilcket

uli qua-
esse de-
nt.

quod est insanæ :
non lisi, quod est
suspiciosorum, &
insidias molientium,
nec immodicè di-
ducti, quod est sto-
lidorum; nec subin-
dè conniventibus,
genis ac palpebris,
quod est in constan-
tium, nec stupentes,
quod est attonito-
rum, id quod est in
Socrate notatum :
nec nimium acres,
quod est iracundiæ
signum : non innu-
entes ac loquaces,
quod impudentiæ si-
gnum, sed animum.
sedatum ac reveren-
tè amicum præ se-
ferentes. Nec enim
temerè dictum est à
priscis sapientibus :
Amici sedem esse in
oculis. Picturæ qui-
dem veteres nobis
loqvuntur, olim
singularis cujusdam

staar wblueligen/ icke vil-
de / færerendis hijd oc dijd/
huilcket hører Gallind-
skab til ; icke tuerseen-
dis / huilcket kommer
dem til som haffue Miß-
tancke til andre / oc den-
nem som omgaaes med
Forræderij (Skelmstyr-
cker / icke wmaadeligen
vdynde / huilcket hører
Gecke til / ad mand en
heller drager Øhene dy-
be ind vdi Hoffuedet /
Klipper / eller blunker
med Øyneologene / huil-
cket kommer de wstadige
oc løtfærdige til / en stir-
rendis eller forrycte vdi
dyb forundrig / huilcket
hører de Forstreckede til/
det som mand haffuer
seet paa Socratem : en
heller formeget Sharp-
seen dis brendendis eller
blussendis / hnilcket er
et Tegen til ijldsindig-
hed : icke nickendis eller
sladdrendis/ huilcket er et
tegn til wbluferdighed ;
men ladendis til sune et
stille / facte oc venlige
sind/ med tuct oc øris be-
vjsning : Thi der er icke
foruden aarsag sagdt aff
de gamle vjse: Sind sens
sied ad være i Øhene.

modestiae fuisse , se-
micluis oculis obtu-
eri quemadmodum
apud Hispanos quo-
dam semipetis intue-
ri blandum haberi
videtur & amicum .

Itidem ex picturis
discimus olim con-
tractis strictisque la-
bijs esse , probitatis
fuisse argumentum .

Sed quod Suapte
natura decorum est ,
apud omnes deco-
rum habebitur .

Quanquam in his
quoque decet inter-
dum nos fieri poly-
pos , & ad regionis
morem nosmet at-
temperate .

Iam sunt quidam
oculorum habitus ,
quos alijs alios ad-
dit natura , qui non
cadunt sub nostras
præceptiones , nisi

De gamle mælinger sig
off end oc / at det vdi
foordum tid haffuer væ-
rit holdt for en synderlig
tuct / at see paa en med
halff tillucte Øyen / lige
som hoss nogle Spanier/
at skude lidet vd aff Øye-
enden / naar mand seer
paa nogen / siumis at hol-
dis fieri oc venligt .

Oc lære wi aff malin-
ger / at det haffuer værit
et vist tegen til fromhed
vdi foordom tid / at ind-
knibe oc sammendrage
Læberne .

Men huad som aff sin-
egen Natur / staar zier-
lige oc høffligt / skal oc
holdis zierligt oc høffligt
hoss alle .

Enddog det sommer-
sig ocsaa her vdi / at wi
undertiden lære mange
atskillige maader / oc skil-
ke oss ester Landsens sed
oc vijs .

Nu finder mand oc
saa nogle stickelser oc
fadzoner paa Øyne /
huilke Naturen giffuer
den ene anderledis end
den anden / huilke ikke
hører til voris Lær-
dom

quod incompositi
gestus non raro vitian-
t, non solum oculorum, verum etiam
totius corporis habi-
tum ac formam.
Contrà compositi,
quod naturâ decou-
rum est reddunt de-
centius; quod vitio-
sum est, si non tol-
lunt, certè tegunt
minuuntque.

Indecorum est,
clauso oculorum al-
tero quenquam ob-
tueri.

Quid enim hoc a-
liud est quam seipsū
eluscare: Eum ge-
stum thynnis ac fa-
bris relinquamus.

dom/ vden aleene at wſſi-
ckelige Facter tjd oc offte
vanslabe/ icke aleeniste ſa-
yenes/ men eud ocsaa des
gantske Legemis ſickelſe
oc danlighed. Der imod
ſickelige factor oc lader/
giore det ſmuckere / huit-
cket ſom ſhaar ſijnligt vba-
aff Naturen: det ſom er
lasteligt / om de end ſkone
icke ſlet oc aldeelis bort-
tage det ſaa / ſkuile (til-
tecke) de det dog / eller t
det mindſte / forringe oc
formindſte det.

Det ſhaar wſſinligt at
ſee paa nogen alleeniste
med eet Øye / det andet
tilluet.

Thi huad er det andet/
end at giore ſig ſelfſt ſtar-
blind oc enhyet. ſaa-
danne Lader ville wi effe-
terlade det flags Fiske/
Zanthei / Smede oc
Zimmermænd.

SCHOLIA. SCHOLIA.

Undique.] Ex totius corporis habitu, quem hic
erdine quasi depingit.

Relucet autem potissimum,] Tametsi M. Tullius,
vultum ſapè fallere, & satyrographus, fronti non eſſe
fidendum: Martialis quoque, nolite fronti credere,
quia eam nemo non fingere potest, ſcripferint: Opti-

Vultus animi tamen & serissimum animi testem & indicium
mi index, esse, Biantis hoc monere poterat, qui semper vultum
hominis inspiciendum precipit. Nec aliunde etiam
Pythagoras ingenium auditorum explorare consue-
vit aut autor est Gellius lib. 1. cap. 9. sic enim ait: Iam
a principio adolescentes, qui sese ad discendum obtu-
lerunt, & Quotio yvwmo'ves. Id verbum significat mo-
res naturasq; hominum coniectione quâdam, de oris
vultusq; ingenio, deg. totius corporis filo, atq; habitu
sciscitari. Ipse etiam Cicero in oratione contra Piso-
nem: Oculi, inquit, supercilia, frons, vultus deniq;
totus, qui sermo quidem tacitus mentis est, hic in
fraudem hominis impulit: Et Fabius sic de vultu sen-
tit. Dominatur autem maxime vultus, hoc pendent
homines, hunc intuentur, hunc spectant etiam ante-
quam dicamus, hic est sepè pro omnibus verbis. Adde
gnod Comicus vultum hominis fingere scelus dixit.

Limi O-
uli.

Non limi.] Latini dicuntur transversi per bir-
quos aspicientes ut infrâ dicemus. Sic Chærea Teren-
tianus vim virginis inferens. Interea somnus Virgi-
nem opprimit, ego limis aspecto, satî' explorata fuit,
video esse pessulum obdo ostio &c. Quo loco Donatus
docet, limis tueri esse dissimulantum se videre quod
vident. Et pastor apud Virgilium, dum insidias ti-
met, transfersa tuetur birquis. Gestus is etiam a-
mantium est apud Theocritum.

Nec conniventibus genis.] Aristoteles libro de
animalibus autor est, homines qui connivent prope-
rantius, plerumq; inconstantiores esse, rursus qui ri-
gidius, impudentiores.

Nec stupentes.] Dicuntur qui affixis in rem ocu-
lis quam aspiciunt, stupidi persistunt.

Id in Socrate notatum.] Autor est Gellius lib. 2.
cap. 1. stare, inquit, solitus Socrates dicuntur perti-
naci statu perdius atq; per nox à summo lucis ortu ad
solem alterum orientem inconnibens, immobilis, ijs-
dem

onniven-
ts.

upentes.

crates
ipiduo-

dem in festigis & ore atq; oculis eundem in locum directis, cogitabundus tanquam quodam secessu mentis facta à corpore.

Nec nimium acres.] Acres dici puto quos in iratis
fragrantes & ardentes vocant, quales irati Agamemnonis Irascentium siquidem flagrant & emicant oculi,
multus toto ore rubor, & astuans ab imis præcordiis
sanguis. Quod Ovidius apertius significavit in arte:

Oratument ira, nigrescunt sanguine venæ,
Lumina Gorgoneo fævius angue micant.

Non innuentes ac loquaces.] Loquaces, nisi fal- Loquaces
suus sum, Gellius ludibundus vocat. Nam cum vocem oculi,
ejus infractam capillumq; arte compositum & oculos
ludibundos, atq; illecebres plenos voluptatis videret,
&c.

Nec enim timere dictum est.] Testis est Plinius Alij sic le-
libro II. cap. 37. Oculos unicolores nulli, cum can- gunt: oculi
dore omnibus mediisculo differentes. Nec ulla ex uniculor
parte majora indicia animi, cunctis animalibus, sed nulli, cura
maxime homini, id est, moderationis, clementiae, mi- candore o-
sericordiae, odij, amoris, tristitiae, letitiae, contentu mnibus me-
quaq; multiformes, truces, torbi, flagrantes, graves, dius color
transversi, mimi, submissi, blandi. Profectò in oculis differens.
animus inhabitat. Similiter Fabius lib. II. cap. 3. Sed in ipso vultu plurimum valent oculi, per quos ma- Animus in
xime animus emanat, &c. oculis.

Quemadmodum apud Hispanos.] Gaudent Hi- Pesi oculi
spani multum parvis oculis, præcipue Lusitanis, hinc
quando supercilia arctius & in aequaliter premunt, petorum persimiles sunt: Dicuntur autem Peti, (ut
inquit Aeron) quorum oculi huc atq; illuc velociter
vertuntur. Porphyrius Petos appellandos censet, qui
oculis parum sunt declinati. Alij petorum oculos tre-
mulos esse volunt, alij alterum altero minorem ac fe-
rè clausum: Hinc semipeti, qui oculos cum quadam Semipeti,
venustate leniter declinando contorquent, bitti qui Quidam
dem sed non inamabile. Talibus namq; oculis Ve-scribunt pe-

tierem & sculptam & pictam fuisse a june, unde etiam
in Priapus petra appellatur.

Fieri Polypos.] Vide Chilades polypi, & polypi
mentem obtinet. Polypus colorem mutat ad simili-
tudinem loci & maximè in metu, ut inquit Plinius.
Polypos igitur vocamus, qui nobis unus pro tempore,
alios mores, alium atq; alium vultum sumere.

Jam sunt quidam oculorum habitus.] Alijs namq;
grandiores, alijs parvos, alijs mediocres, alijs nimijum
proeminentes, alijs conditios, modicè sitos alijs na-
tura affinxit.

Thynnis relinquamus.] Thynni pisces velocissimi
nomen habent & Dḡ rō Iūciv, quod est, cum impe-
tnferri: de his Plinius lib. 9. cap. 15. Thynni dextra
ripa intrant, exeunt laea, id accidere existimatur,
quia dextro oculo plus cernunt, utraq; hebetate natura.
Volaterranus ex Atheneo scribit Aeschylum & Ari-
stotelem Thynno unum tantummodo oculum tribue-
re. Plura lege apud Erasmum in Adagio, Thynni
more.

Ac fabris.] Fabri, omnesq; x̄sp̄tēx̄v̄l̄ cum
rei alicujus rectitudinem metiuntur, alterum ocu-
lum claudunt, ne vagantibus ambobus, rectitudo con-
surgetur. Huc respexit Persius satyra prima.

Sic tendere versum.

Non secus ac si oculo rubricam dirigit uno.
Huc faciunt Problem. 2. & 4. Sectio. 31. Apud Ari-
stotelem cur uno oculo exquisitus cernatur.

Sint exorrecta su-
percilia, non addu-
cta, quod est torvi-
tatis: non sublata in
altum, quod est ar-
rogantiæ, non in o-

Øneabrynnen skulle væ-
re sinck vðstrakte / oc
icke tilammen dragne
offuer huer andre / huil-
cket staar grumt oc hef-
lig: icke oplossste i det ho-
ne / huilcket hører hoffer-
dighed til / icke nedtryckte

eulos deprecta, quod
est malæ cognitanti-
um.

vdi Phene/ huldet hører
dem til som tenke ondt /
(som haffue ondt i sinde.)

SCHOLIA.

Sint exportecta supercilia.] Non arbitror ab hec
aliena Aristotelis lib. 1. c. 9. de superciliosententiam.
Supercilia rectius porrecta, molliciem animi; secun-
dum nares inflexa, austerritatem non sine acerbitate;
secundum verò tempora, dissimulatorem animi & de-
risorem; & omnino demissa, invidenter significant.

Non sublata.] Plinius lib. 2. cap. 36. in supercilijs
fastus superbieq; conceptaculum inesse testatur, plus-
ra in Chilad. Attollere supercilia.

Frons item hilaris
& explanata, men-
tem sibi benè consci-
am, & ingenium li-
berale præ se ferens,
non in rugas contra-
cta, quod est senij,
non mobilis, quod
est erinaceorū, non
torva, quod est tau-
torum.

Oc skal Panden være Supercilia
glad oc lyft g / giffuendis
tilkiende et Hierte eller
Sind / som veed alt got
med sig selff / oc en god oc
oprichtig Art oc Natur /
icke sammendragen vdi
ryncfer/ huldet hører de
Gamle til/ icke wstadige/
huldet hører Vindsvijne
til/ icke grumme/ huldet
hører Tiure til.

SCHOLIA.

Explanata.] Hilaritatis signum est frons experre-
cta, ut tristitia contracta Juvenal.

Scire velim quare totiens mihi Neyole tristis,
Occurtis fronte contracta.

Non mobilis quod est erinaceorum.) *Erinaceus*
à Græcis ex iiii appellatur, hic inter omnia ani-
malia solus frontem mobilem habet, gallatus undiq;
spinosis aculeis est, Plin. hujus animalis calliditatem
in venando cibo mirabilem prodit, etenim solutatus
supra pomajacentia spinis affixa, unum non amplius
tenens portat in cavernas arborum. Est & piscis Ma-
rinus hoc nomine.

Quod est taurorum) Magni nominis Gramma-
tici taurum à torbitate frontis dictum volunt, sed re-
clamat ταῦρος Græca vox; Melius à tauro torbi-
tas torbus.

Nares.

A naribus absit
mucoris purulentia,
quod est sordido-
rum. Id quoque vi-
tium Socrati Philo-
sopho datum est pro-
bro. Pileo aut veste
emungi rusticatum
est, brachio cubito-
vè falsamentariorū,
nec multò civilius
id manufieri, si mox
pituitam vesti illi-
nas. Stropholis ex-
cipere narium ex-
crementa decorum,
idque paulisper aver-
so corpore, si qui
ad sint honoratio-
res. Si quid in solum

Søsten skal icke hen-
ge en i Næsen / huilcket
hører de Omflædtige til:
Huilcken last er lagt den
verdslige vise Mand So-
crati til spot. At synde
sig paa Hatten eller Klæ-
derne / staar Tølperst oc
Bundactig / paa Armen
eller Albuen / hører Fi-
steklædere oc Höckerster
til / det staar icke heller
meget sijnere / at det
skeer med Haanden / der
som du strax stryger
(sinsører) Søsten paa
Klæderne. At synde sig
paa Tørekledet / staar
sijnlig / oc det med et lit
fravendt Legeme / om
maa vel skee værtige
Folck ere til stede. Der
som oc noget er nedkast
paa Jorden / naar mand
syn-

dejectum est, emun-
cto duobus digitis
naso, mox pede pro-
terendum est. Inde-
corum subinde cum
sonitu spirare nari-
bus, bilis id indici-
um est. Turpius eti-
am ducere ronchos,
quod est furiosorum,
si modò fiat usu.
Nam spirituosis, qui
laborant orthopnæa,
danda est venia.
Ridiculum naribus
vocem emittere, nam
id cornicinum
est & elephanto-
rum. Crispate na-
sum irrigorum est &
fanniorum. Si alijs
præsentibus incitat-
sternutatio, civile
est corpus averte-
re, mox, ubi se re-
miserit impetus, sig-
nare os crucis ima-
gine, deinde subla-
to pileo, resultatis,
qui vel salutârunt,

snyder Næsen med to
Fingre / skal mand strax
traade det vd med Fød-
derne. Det staar sijnlig
at mand tijdt oc ofte
med høj Liud blæser i
giennem Næseborene / thi
det er et tegn til vrede.
Oc saa staar det stemme-
re / at snorcke / huulcket
hør de Aflsindige til /
der som det nu alleeniste
sker aff en sedvane. Thi
de trængbrystige / som
hassue hold for Vry-
stet / (en fort eller sta-
cked Aande) maa mand
holde det til gode. Eater-
ligt er det at tale vd-
aff (igienem) Næsen /
thi det bører Tromme-
ter / Binkeblæsere oc
Elephanter til. At ryn-
cke Næsen / hør Bespot-
tere oc SpilFugle til.
Der som nogen paakom-
mer Nysen / vdi andre
deris nærværelse / da
staar det sijnligt at ven-
de Kroppen fra / oc
strax / naar den anstod
hassuer facet sig (er for-
offuer /) skal mand tegne
Munden med det hellige
Kaarsens tegen / dernest
tage Hatten aff / oc hilse
demigen / som enten haf-

vel salutare debuerant, (nam sternutatio, quemadmodum oscitatio, sensum aurium prorsus aufert) precari veniam aut agere gratias. Alterum in sternutamento salutare religiosum, & si plures adant natu majores, qui salutant virum aut foeminam honorabilem, pueri est aperire caput. Porro vocis tinnitus studiō intendere, aut datā operā sternutamentum iterare, nimirum ad virium ostentationem, mangonum est. Reprimere sonitum, quem natura fert ineptorum est, qui plus tribuunt civilitati quam saluti.

ue helsit / eller haffde skullit helse / bede om forladelse / oc ræcke derfore thi NySEN / saa vel som oc gispfen / (gabelfse) borttager slet hørelsen (Ørenis sands.) Det staar vel oc Christeligt / at helse en anden vdi NySEN / eller at ønske haunem lycke der til / Oc der som der ere nogle flere gamle Folck til stede / huilke der helse en hæderlig Mand eller Quinde / skal en vng Dreng tage sin Hat aff. Fremdelis at vdstrecke (forhøye) Røstens klang eller liud med flid / eller oc at igientage NySEN / aff forsæt eller beraad hu / som er / at mand her med vil lade see sin krafft oc styrke / hører dennem til / som kunde (anrette) anstille Prang oc Puze / at tilbage holde den liud som Naturen fører med sig / det hører Narre til / huilke mere acte hofflighed end deris Sundhed.

SCHOLIA.

Socrati datum est probro.] *Trasymachus apud Socrates Plantone de republica primo, Socrati mucorem objicitur*, mucosus, ciens, optat illi nutricem, quæ nares illius extergat, περιορχητική δημόσια δέος μέρουν αὐτῆς. Quia te, inquit, mucore oppletum non animadvertis, nec emungit, cum tamen ea indiges. Verum hoc vivere à natura non erat, sed maximè sibi patientiâ conciliaverat, ut qui in acutissimo gelu & pruina glaciesq; albicante, nudis pedibus, aperto capite, & quo tidiano vestitui nihil accedente, glaciem premere. Quod illi & ab Aristophane objicitur in nubibus.

Mucor.] Lanugo quæ situ diutino contrahitur. Situ penora mucorem contrahunt. Alijs mucus in pane, mucor in vino, idem quod musta esse solet.

Salsamentariorum.] In Chiliad. Erasm. proverbium: Cubito se emungere, à salsamentarijs ductum doceat quibus mos est narium mucum cubito abstegere, nimirum manib; muria, & salsugine oppletis. Salsamentarij sunt, qui vendunt pisces muriā conditos.

Pituitam vesti illinas.] Pituita unus est ex 4. humoribus, is qui aquæ similior est. Inter mucum & pituitam parum differentiae est, nisi quod mucum Crassiores, pituitam fluidas magis sordes interpretantur. Pituita Φλέγμα humor redundans & ex ore naribusq; fluens catarrus. Catullus in Epigramm: ad Furium discernit ea, atq; inter præcipuas mundicies retulit, si absint sudor & salivæ.

Mucusque & mala pituita nasi:

Strophiolis excipere] Strophium & Strophiolum, Stropbium, sudarium & sudariorum, linteum & linteolum, confundunt passim latini scriptores.

Cum sonitu spirare natibus.] Et in naribus ira-
sundia indicia esse Persiano illo probare potest: Ira cium.
B. 2 cadat

eadat naso rugosaq; sanna. Animalia vehementer spirantia iram concepisse, quotidiano experimento discimus & Poëta de equo classicum audiente.

State loco nescit, micat auribus & tremit artus,

Collectumq; premens volvit sub naribus ignem.

Vide plura in hanc sententiam apud Erasmus in Chiliadib. Fames & mora, bilem in nasum conciunt.

Si modo fiat usu.] Nam stertentibus condonanda venia.

onchus.] Ducere ronchos. Ronchus verbale est à ρέχω, quod est inter dormiendum vocem emitto. Mart. lib. 3.

*Non accumbamus, & silentium ronchis,
Ptaestare jussi nutibus propinamus.*

piritosi.] Spiritosi sunt qui ob facultates naturales laesas, frequentes trahunt spiritus, vocantur & suspiriosi, αὐτοὶ ματικὸς suspiriosus, difficulter spirans qui difficilem habet respirationem.

Orthopnea.] Orthopnea autem species est suspirij, cum non nisi rectâ cervice maximaq; difficultate spiritus trahitur, ab ὀρθοῦ quod erectum significat, & πνέειν spirare.

Cornicinum est.] Siquidem qui cornu canunt, buccis cornu occupatis spiritum per nares ducere congentur.

Et elephantorum.] Autore Plinio lib. 11. cap. 51. Elephas circa nares ore ipso sternutamento similem edidit sonum, per nares autem turbarum raucitati. Alibi idem autem Elephantem proboscide spirare prodidit, quam ipse manum vocat Mandunt ore, inquit, spirant & bibunt odoranturq; haud impropriè appellata manu.

Crispare nasum.] Apud Apulejum est. Pers. Satyr. 3.

Ingeminat tremulos naso crissante cachinnos.

Horatius corrugare nasum dixit, pro eo quod gra-

εἰ μοναχεύζειν in eodem sensu dicunt. Persius hinc rugosam sannam finxit. Quod autem naribus quempiam deridere possumus, lege proverbium, Naso suspendere, id est, irridere & afrere ac sobdole. Horat. in sermonibus: Naso suspendis amico, hoc est, subsannatorum agit.

Sensum aurium prorsus aufert.] *In sternutatione commoventur & perturbantur organa aurium, sonitus quoque major est quam ut quicquam audiatur. In oscitatione maxillae diductae auditum comprehendunt. Lege Aristotelem problem. 29 & 44 sectione 11. Altetum in sternutamento.] Sternutatio & sternumentum est subita spiritus per nares eruptio cum concussione totius corporis.*

Malastingat nativus & ingenuus pudor, non fucus, aut affectius color.

Quanquam is quoque pudor sic temperandus est, ut nec vertatur in improbitatem, nec adducat *δυσωπίαν*, aut stuporem, & quartum, ut habet proverbium, insaniæ gradum.

Quibusdam enim hic affectus tam impotens insitus est, ut reddat deliranti similimum.

Kindbcenene skal prh: *Male pude
de oc smycke/ en naturlig/ ris sedes.
ørlig oc dydig blusel/ icke
nogen smuncke eller Maler
Farve.*

Endog den selfssammie bluserdighed skal saaledis ocsaa maadis oc passis / at den huerken omvendis til Skalchhed / en heller fører med sig noegen vanskelig oc lastelig blusel / eller hastig forskrelse / oc den fierde grad oc trappetrin til gallenkab/som Ordsprocket liuder.

Ehi denne hevegelse er saa anæctig oc macteløs indplantet vdi somme/ at den gjør dem lijge ved et affindigt Menniske.

Temperatur hoc
malum si puer inter
majores assuescat vi-
vere , & comœdiis
agendis exerceatur.
Inflare buccas , fa-
stus indicium est : e-
asdem dimittere , est
animum desponden-
tis : Alterum Thrafo-
nis est , alterum Judæ
proditoris.

Dette onde maadis oc
raadis / naar en Dreng
venner sig til at omgaais
med oc iblant gamle
Folk / oc blifuer offuent
oc dressuen vdi Comoe-
dier at agere. At opblæse
Munden inden i / er et
tegn til hofferdighed : At
lade den henge ned / ho-
rer en til der vil fortuile/
det eene hører en til / som
hør storlasse off sig : Det
ander Juda den forredere.

SCHOLIA.

*Δυσωπίαν.] Id est, inutilem & turpem pit-
dorem, ita Plutarchus, describit, cum quispiam non
audet in faciem illorum, quos oportebat respicere.
Voce composita ex ωπή aspectu & δύς partioula, que
difficultatem notat.*

Et quartum, ut habet proverbium, insaniae gra-
dum.] Erasmus in epistola quadam de Dysopia ita
scribit, quo loco obiter hujus proverbij minuit. Nul-
la sita graviorem afferunt perniciem, quam qua vir-
tutis specie fucantur. Quorum degenerare est immodi-
caverecundia, quam græci vocant δυσωπίαν. At q;
hoc noxiū germen optimis quibusq; ac generosissi-
mis ingenij potissimum innascitur, quod si bi centes
eveltere, succedit aliud nocentius, si relinquas mul-
tam malorum vim secum invehit; Ceterum si cauta
moderatione corrigas, optimus est innoceutiae cu-
stos, ac velut virtutum omnium ornamentum. Et
rectè quidem Aristoteles negat, pudorem esse virtu-
tem sed in adolescentibus actionem probam, bonaq;

spei indolem arguentam. Ita comicus ille senex: Eru-
buit. salva res est; verum si immodicus sit calat vi-
tia, ne possint sanari, quemadmodum scripsit Flaccus.

Incurata malus pudor ulceræ cælat.

Et Plato censet hunc affectum largioribus invita-
tiunculis exutiendum. Opstupefacit ingenij figura-
rem, unde prisci primum insaniam gradum, quem gi-
gnere dicitur, srychnum drachmæ pondere potum
socaberunt; Nec rurum est cernere quosdam, bujus-
modi pudore diligentes, ut mens ab esse videatur.
vide plura in proverbio: srychnum pibit.

Inflare buccas fastus indicium est,] Vel Suidate-
fie, de arrogantibus, superbis & fastuosis dicitur.

Fucus.] Significat ungueatum, quo virtus facies
mulieres illinunt. Plaut. in Mostell betulae, virtus cor-
poris fuko occultans. Color illitus fuco, Cic. de ora-
tore. Mentiri colorem fuco, apud Quintilianum.
Hinc pro deceptione & fraude usitatissime sumitur
fucus, Φύκη. Horat. de fuco herba, qua lana infic-
iuntur, dixit lib. 3. Carm. Ode 5.

Neque amissos colores

Lana refert medicata fuco,

Nec vera virtus cum semel excidit

Curat reponi deterioribus.

Os nec prematur,
quod est metuentis
alterius halitum hau-
rire: nec hiet, quod
est morionum: sed
leviter osculantibus
se mutuò labris, con-
iunctum sit.

Mand skal icke tryde
(klemme) Munden til sam-
men / huilket hører den-
nem til / som grue for at
lucte en andens Aande:
mand skal en heller glem-
me den oben / huilket hør-
er Høsnarre til: Men
den skal være smuk til-
luet / saa at Læberne gaae
smuk facteligen til sam-
men paa huer andre / lige
som de kyste sig indbyrdes
(imellem huer andre.)

Minus etiam decorum est, subinde porrectis labijs , veluti poppysmum facete: quanquā id magnatibus, adultis, perme- diam turbam incedentibus condonandum est: illos enim decent omnia , nos puerum formamus.

Det staar oc ikke fijns lig / at spize Munden eller Læberne tijdt oc offte/ oc flønte/pibe/ eller huifse : Endog mand maa holde store Herrer / som ere komme til Alder / det til gode / naar de gaae hiem vdi Proces mit igenem en stor hob Folck : Thi slige staar alting vel an / wi vndervøsse nu en vng Dreng.

SCHOLIA.

Mamachus-

Nec hiet quod est moriorum.] Graci omnes fupidos ac moriones mamachutos vocare solent , à Mamachuto quādam fastuitate sola nobili quem biante semper ore fuisse ex Aristophane cognoscimus :

Porrectis labris veluti poppysmum facere.] Poppysmus & poppysma est proprie sibilus ille oris & plausus manus concavæ , qua leniter sonando equos indomitost mansuefaciamus. Est autem sicutum à sono , sumiturq; quandoq; pro leniter inflare tibias calamosq; , ac instar puerorum arundine cantantium sonare.

scitatio.

Si fors urgeat oscitatio , nec detur averti aut credere, strophio volavè tegatur os , mox imagine crucis obligeatur.

Der som (Gabelse) trenger nogen wforvarendis/oc mand kand icke vijge/ (gaa til side/) eller fravende sig / skal mand saa lenge holde for Mund den med Tøreklaedet eller med Haandloven : oc saa strax giøre Korf derfor.

Omnibus dictis aut factis arridere , stultorum est; nullis arridere, stupidorum.

Obscenè dictis aut factis arridere , nequitia est.

Cachinnus & immodicus ille totum corpus quatiens risus, quem ob id Græci οὐγκεστον risum appellant , nulli decorus est ætati , nem dum pueritiæ.

Dedecet autem , quod quidam ridentes,hinnitum edunt.

Indecorus & ille , qui oris rictum latè diducit , corrugatis buccis , ac nudatis dentibus ; qui caninus est & sardonius dicitur.

Sic autem vultus hilaritatè exprimat , ut nec oris habitum

Rifus.
At lee ad alle Ord eller Gierninger/hører Giecke til: At lee ad ingen / hører sandseløse Folck til.

At lee ad omstædtige oc whoviske ord oc tale / er skalched / (hør Skalcke til.)

Den spodiske/whoviske oc twmaadelige latter / (som ryster /) skudder den heele krop (det ganske Legeme (huilcken de Græcer derfor kaldet ουγκεστον , staar ingen Alder vel an/ end sige Bngdommen.

Men det staar ilde / at nogle som lee/vrinke liinge som Heste plehe at giøre.

Det er oc en twsommelig latter / ad mand slar Munden vijdt op / (griner / vrier oc skæffuer Munden /) saa at mand rynker Baderne / blotter oc barer tænderne / huilket staar hundactig / oc kaldis en Sardoniske latter.

Men en skal lade saas ledis see sit Ansictis lyftighed/ at hand huercken vanhelder sin Munds

de honestet, nec animum dissolutum arguat.

Stultorum illæ voices sunt: risu diffuso, risu diffilio, risu emorior, &c. Si quæ res adeò ridicula inciderit, ut nolentibus ejusmodi risum exprimat, mappa manu tegeta facies.

Solū auenullā evidenter ob causam ridere, vel stultiæ tribuitur vel insanæ.

Si quid tamen ejusmodi fuerit obortum, civilitatis erit aliis aperire risus causam: aut si non putas proferendam commentitium aliquid adferre, ne quis se derideri suspicere.

skickelighed / en heller givuer tilkiende et skødisløs sind.

Disse ere Gieckis ord octale: Jeg leer mig w-før / jeg leer at jeg mag ressne / jeg leer at jeg maa dø / etc. som mand plejer at sige etc. Oc der som jo saa latterlig en ting forekom / (forfalt) at den kom dennem til saaledis at lee / som icke ellers givene vilde lee / da skal mand skule (tilteke) Ansietet med Haanddug eller med Haanden.

At lee for sig selff / eller oc foruden nogen skinbarlig Aarsag / tilleggis (regnis) enten (for) dor-skab eller oc gallenskab.

Dog alligevel der som end noget saadant paa-kommer / da staar det sijligt / at lade andre vide orsagen til sfig latter: eller oc der som du meener / at den skal icke gioris oabenbare / (foris frem til liuset) at du da foregiver nogen optenkst dict / (forevender noget) paa det at nogen skal icke tage sig en mistanke til / at hand beleis oc bespottis effe.

Superioribus dentibus labrum inferius premere, inurbanum est : Hic enim est miuantis gestus , quemadmodū & inferioribus mordere superius.

Quin & labrorum oras linguā circumvolutā subinde lambere ineptum.

Porrectioribus esse labris & velut ad osculum compositis , olim apud Germanos fuisse blandum , indicant illorum picturæ.

Porrectā linguā deridere quenquam , scurrile est.

Aversus expuito , ne quem conspuas aspergasvē.

Si quid purulentius in terram rejectum erit , pede , ut dixi proteratur , ue

At bijd sig' vdi den vn-Labra & derste Læbe / med de off-lingue , nerste tænder / staar tsł- perst oc bundactig : Thi denne minæ hører en til som truer / ligesom oc at bijde den offuerste Læbe med de vnderste tænder.

Ta end ocsaa / at lade Tungen lobe runden omkring i Minden / oc tijde oc offte sticke det yderste aff Læberne / staar wſjlig.

At strecke Læberne vijde vd / oc sticke dem saa som til en fyß / at det haffuer vdi foordom tijdt staait venligt oc fierligt hoff de Thyske / giffue deris malninger tilkiende.

Med vdractt Tunge at beleee nogen / staar tsł- perst oc flanuret.

Du skalt vdsphytte fra- vent / paa det / at du ey offuerspytter nogen.

Der som noget omfloss Sputum , digit er henkast paa Jorden / da skal mand / som jeg haffuer sage / traade det vd med Fooden / at dee

cui nauseam mo-
veat.

Id si non licet, lin-
teolo sputum exci-
pito.

Resorbere salivam
inurbanū est, quem-
admodum & illud,
quod quosdam vide-
mus, non ex necessi-
tate, sed ex usu ad
tertium quodq; ver-
bum expuere.

Quidam indecorè
subtussiunt, identi-
dem inter loquen-
dum, idq; non ex ne-
cessitate, sed ex mo-
re: is gestus est men-
tientum & inter di-
cendū, quid dicant,
commiriscentium.

Alij minus etiam
decore ad tertium,
quodq; verbum eru-
ctant, quæ res, si à te-
neris annis abierit
in consuetudinem,

det ikke beveger væmmel-
se for nogen (ikke kommer
nogen til at væmmis flos-
gis.)

Der som mand ikke
kand komme til der med /
skalt du tage spytet med
Øreflæder.

At sluge (slicke) spyt-
tet i sig igien / staar tøl-
perst oc huundactig / lige
som oc det/huilcket wi see
(paa) somme / (der) ikke
vdaaff nogen fornsden-
hed / men aff en vane /
vissytte til huer tredie
ord.

Somme vdhoste oc i
hjine tag usifnlig / i det de
tale / oc det ikke aff forns-
denhed men vdaaff en va-
ne / faadanne lader hære
dennem til / som lunges
eller ve vdi Talen først
optænke huad de ville
sige.

Andre / huilcket lader
mindre fijnlig / ræve
(spude ad aff brystet) til
huer tredie ord / til huil-
cket ting/der som en ven-
ner sig fra Barndom op/
henger det ved hannem

hæret etiam in gran-
diorem ætatem.

Idem sentiendum
de screatu, quibus
nominibus à servo
notatur Terentianus
Clitipho.

Si tussis urgeat, ca-
vene cui in os tussias;
& absit ineptia alari-
us tussiendi, quam
natura postuleret.

Vomiturus secede:
nam vomere turpe
non est, sed ingluvie
vomitum accersisse
deforme est.

øcsaa her effter paa hans
Alderdom.

Det selfssamme skal
mand meene om rømmel-
se oc harcken/ med hulcke
Naffn Clitipho høff Te-
rentium (blissuer kient/
eller) beskrifuis vdaff sin
Tienere / for hulcke or-
sager skuld/ Tieneren Sy-
rus , gissuer goed act paa
Clitiphonem høff Te-
rentium.

Der som hoste trenger
dig / (kommer dig paa)
da tag dig vare at du icke
hoster nogen i Ansictet /
oc skal mand fly den dor-
skab / at mand icke høyre
hoster end som Naturen
vdkreffuer.

Naar du vilt (fløge) *Vomitus*.
bryde dig / da gack til si-
de / ;(hen for dig selff):
At spye er icke slemt vdt
sig selff / men at haffue
foraarsagit det med w-
mettelighed eller offuer-
fisidighed vdi mad oc dri-
cke / det staar slemt.

SCHOLIA.

Quem ob id Græci Συγκέστον.] Συγκές-
τον sonat si quis verbum verbo reddere tenet con-
cussa-

Risus Sardoniensis.

eufforius ὁ προτόπους συγκέχομενος, id est, concutior.
De hoc risu sic in collectaneis Dydimi & Tarrhei Risus syncrusus, incompositus & indecorus, dicitur: quod quidam inter ridendum manus aut pedes contiunt.

Qui caninus est & Sardonius dicitur.] Ceterum omnes quotquot banc par amiam exponunt, Sardonij etymon etiam διπό τὸ σεσηρένας τὸς ὀδόντως deducunt, b.e. biante & diducto ore dentes ostendere.

A cantibus ducta metaphora: quibus hoc irae indicium est, nudare scilicet dentes.

Nec animum dissolutum.] Dissoluti dicuntur, qui in diem bibunt, nec sua nec aliena curantes, sed velut veterno torpescentes, metaphora sumta à discinctis: His contrarij sunt ij, qui animum tanquam arcum ad omnes rei bene gerenda occasiones intentum habent.

Stultorum illæ voices sunt risu diffuso.] Vide Adagiorum Chiliades. Emori risu.

Mappa manuvé tegenda facies.) Mappa est quod manibus pendet dum sumus in mensa. Solent qui vehementius rident, quam compescere risum possint, mappam in ore ponere. Herat: varius mappa compescere risum, Vix poterat.

Aperire risus causam.) Quemadmodum apud Comicum Chremes Menedemo subiti sui cachinni causam interroganti aperuit.

Chrem. Aba, ba, be, Men: quid resisti?

Chrem. Serbi benè in mentem calliditates.

Syr. Labrum inferius.) Ineptum est, quod Grammatici quidam docent, labrum esse superius, labium inferius, Nam contrarium non uno loco apud Pliniū reperias.

Et inferius mordere superius.) Vide proverbium Εδίει τὰ χεῖλη, i.e. Comedere labra: Vel boidieris temporibus vulgo dicitur qui stomachatur animali ringitur, sumum ab indignatum gestu.

Quin & labiorum oras.] Docet hoc turpe & inde-
corum esse Quintil. II. cap. 3.

Porrectioribus esse labris.] Nec hic gestus à Fabio
probatur libro eodem. Labra, inquit, & porriguntur
male & scinduntur, & astringuntur & diducuntur,
& dentes nudantur.

Si quid purulentius.] Purulentium vocat sputum
puri similes. Est autem pus, quod exit ex ulcere cras-
sissimum albissimumq; glutinosus & sanguine & sa-
nie ut Celsus ait.

Resorbere salivam.] Saliva & salivum, hoc est,
sputum quod in ore saliat & crescat, vel quod salis in
se saporem habeat, accipitur alias pro gustu.

Is gestus est mentientium.] Unde illud Apuleij in
Hippiam, moram mendax expedit, tussit ergo Hip-
pias.

Et inter dicendum quid dicant Comminiscen-
tium.] Perplexitatis signum tussis est. Probat hoc
paremia quedam recentior, sed quam vetustissimis
non inique comparaberis, citatur in Didymi & Tbar-
rei collectaneis, Hesitantia cantoris tussis. Quo signi- Hesitantia
ficatur gestus is, qui frequens admodum inter canto- Cantorie
res, nec eos bene exercitos esse solet, cum extibiatum tussit.
animum simulatione tussis reconcinnant.

Notetur Terentianus Clitiphon.] Est in Heanton-
timorumeno, ubi Syrus serbulus Clitiphonem monet,
ne vitiis & malis gestibus quibus assuebit, patre præ-
sente amorem suum in Bacchidem patefaciat, verba
Syri sunt:

Sed heus tu vide sis, ne quid imprudens ruas
Patrem movisti ad has res quam sit perspicax
Ego autem te novi quam esse soleas impotens.
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.

Dentium mundi-
ties curanda est: ve-
rūm eos pulvisculo
candidare, puella-
rum est: scle aut alu-
mine defricare, gin-
givæ perniciosum:
idem lotio facere I-
berorum.

Si quid inhæfit
dentibus non cultello,
non unguibus,
canum feliumve mo-
re, non mantili exi-
mendum est, sed vel
lentisci cuspide, vel
penna vel officulis è
gallorum aut galli-
narum tibijs detra-
ctis.

Os manè purâ a-
quâ eluere, & urba-
num est & salubrè,
subindè id facere in-
eptum.

De lingvæ usu suo
dicemus loco.

Mand skal haffue ten-
dernis reenlighed vdt
act: Men at giøre dem
huide med Pulver/hører
Piger til / at gnide Den-
derne med Salt eller A-
luun / det er skadeligt for
Tangeerden/ at giøre det
samme med sit eget Vand/
det hører de Folck til vdt
Hispanien / som kaldis
Ibert.

Der som noget (hen-
der (sidder fast i Den-
derne / da skal mand tage
det vd icke med en Kniss/
icke beller med Neglene/
efter Hunde oc Katte
art / oc icke med Haand-
flædet / men enten med
Zandstangernes Od oc
spīze / eller med en Pen/
eller med smaa Been /
som ere vdtagne aff Ha-
ners eller Høimers Top-
pelaar.

At toe eller skylle Mun-
den vd / om Morgenens
tjlig med reent Vand/det
er baade smukt oc sund/
(det tiener baade til
Høfsuisthed oc Sund-
hed /) at giøre det ejdt
oc offte / stær icke vel.

Om tungens brug ville
vi tale paa sin sted.

SCHOLIA.

Verum eos pulvisculo candidare.] *Dentriticium,*
tale misi Calphurniano Apulejus:

Calphurniane salve properis versibus
Mis̄i ut petisti munditas dentium
Nitelas oris ex Arabicis frugibus
Tenuem, candificum, nobilem, pulvisculum,
Complanatorem tumidae gingivulae
Converritorem pridianae reliquiae
Ne qua visatur terra labes sordium
Restrictis foris si labellis riseris.

Sunt autem multa pulvisculorum genera, ad hanc usum reperta, quale est illud quod cornu cervi exusto fit apud Dioscoridem, Et pulvis pumicis apud Pliniū, & alia multa.

Sale aut alumine fricare, gingivæ perniciosum.]
Sanis quidem gingivis ad admodum perniciosum est, sed affectis, medicaminis vice erit, salis alumen. Legē cap. 70. & 77. libri 5. apud Dioscoridem & Pliniū libi 31. cap. 9.

Idem lotio facere Iberorum est.] *Testatur hoc Strabo Geographiæ sua lib. 3. de Iberis.*

Et Apulejus lib. 1. *Apologiæ magiæ;* idem testatur. Nisi forte, inquit, in eo reprehendendus sum, quod Calphurniano pulvisculum ex Arabicis frugibus miserim, quem multo æquius erat spurcissimo ritu Hiberorum, ut ait Catullus, sua sibi urina dentem, atq; ruffam punicare gingivam.

Lentisci cuspidi.] *E lentisco fructice dentis calpium fiebat, fricandis ac tergendis dentibus, & à cibo purgandis aptum, Dioscorides lib. 1. cap. 77. Vide Chiliadas.*

Vel penna.] *Cum deesset veteribus è lentisco dentifricium, rubentibus pennis sordes exterebant. Martialis lib. epigramm. 3.*

Stat exoletus suggestus ru^tanti
Pennas rubentes, cuspidesque lentisci.
Et in Aphoretis lib. 14.
Lentiscum melius, sed tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna levare potes.

Caput.

Rusticanum est
implexo esse ca-
pite.

Adsit mundities,
non nitor puella-
ris.

Absint sordes len-
dium & vermiculo-
rum. Subinde scabe-
re caput apud alios,
parum decet, quem-
admodum unguibus
reliqum fricare cor-
pus sordidum est,
præsertim si fiat usu,
non recessitate.

Coma nec fron-
tem tegat nec hume-
ris involiter.

Subinde concus-
so capite discutere
capillitum, lasci-

Ne gaa med wkemts
Hosuet/ staar buund-
actig.

Mand skal holde sig
smuck reenlig / alligevel
skal mand icke smycke sig /
(blanke sig) som hine Pi-
ger gisre.

Mand skal være for-
tiden gnidder oc luus. At
rive (kloe) sig i Hoffuedet / vdi fremmede Fol-
kes nærværelse / staar
ickun saa passelig hen /
(er ickun en lidet hæ-
der/) saa som det oc staar
groft / at kloe (kraze)
Legemet med Neglene /
besynderlig der som det
skeer aff en sedvane / oc
icke aff nogen fornøden-
hed.

Haaret skal icke skule
Panden/ (henge ned for
Hoffuedet/) en heller fly-
ve eller flagre omkring
paa Skulderne.

At rynste Haaret till si-
de fra Øyne / i det mand
ryster Hoffuedet offte /
det

vientium est equo-
rum.

Cæsariem à fron-
te in verticem lava-
detorquere, parum
elegans est , manu
discriminare, mode-
stius.

Inflectere cervi-
cem , & adducere
scapulas , pigritiam
årguit ; resupinare
corpus , fastus indici-
um est, molliter ere-
ctum decet.

CERVIX nec in læ-

vum, nec in dextrum
vergat : hypocriti-
cum enim , nisi col-
loquium aut aliud si-
mile postulet.

Humeros oportet
æquo libramine tem-
perare , non in mor-
tem antennarum al-
terum attolere , alte-
rum deprimere .

Det hørte hinc rōbot sige
ste til.

At stryge det lange
Haar fra Panden op i
vejret med den venstre
Haand / staar icke røt
smukt / at stelle det fra
hin anden med den høyre
Haand / er sijnligere.

At bøhe Halsen / (gi-
re Halsen frum) oc at
krympe Skulderbladene
tilsammen / er et tegn til
ladhed oc doffuenhed ; at
legge sig tilbage med
Kroppen / er et hoffer-
digheds tegn / at sidde
smuck rank op/ staar vel.

Baghalsen skal helde Cervix.
huercken til den venstre
eller høyre side / thi saa-
dant staar hycklif / uden
saa er/ at en Samtale el-
ler nogit andet sligt vd-
kressuer det.

Mand skal holde Skul- Humeri.
drene liige høyt / icke op-
løsste den eene / oc lade
den anden suncke ned /
liige som hinc Raae på
Skib.

Nam hujulmodi
gestus in pueris ne-
glecti , vertuntur in
naturam , & corpo-
ris habitū præter na-
turam deformant.

Itaque qui præ
desidiâ collegerunt
consuetudinem in-
flectendi corpus, si-
bi gibbum concili-
ant , quem natura
non dederat , & qui
deflexum in latus ca-
put habere consue-
verunt in eum habi-
tum indurescunt , ut
adulti frustrâ mutare
nitantur.

Siquidem tenera-
corpuscula plantu-
lis similia sunt , quæ
in quamcunque spe-
ciem furcâ funicu-
lovè deflexeris , ita
crescunt & indure-
scunt .

Etiadanne gatter /
naar de forsommes vdi
vnge Drenge/da omven-
des (omstiftes) de om-
sier til Naturen / oc de
vanhelde det gantske Le-
gemishabit oc stickelse i-
mod Naturen.

Derfore / de som aff
ladhed haffue tilvennit
sig at bøye Kroppen ind /
bliffue (skrutryggede)
frogryggede / huilket de
ellers icke aff Naturen
vaare / (de sly sig et skrjn
paa Ryggen / huilket de
icke ellers aff Naturen
haffde /) oc de som haff-
ue tilvennit sig at henge
Hoffuedet ned(lade Hoff-
uedet helde) til den eene
side / de bliffue ved (vorde
haarde der vdi) saadan-
ne lader indtil enden / at
de oc / naar de nu ere til-
voerne / bemøde sig til for-
gieffs at forandre den-
nem.

Eti Vngdommen er
liig hine vnge Vext/huil-
cke / paa huad art oc ski-
ckelse / (vijs oc maneer)
du bojer dem hen / enten
med en stiffue eller med
en merling / saa voxe de
ocsaa / oc bliffue saa ved.

Utrumq; brachium
in tergum detorque-
re simul & pigritiæ
speciæ habet & furis:
neq; multo docētius
est, altera manu in il-
la injecta astarte sede-
revè: quod tamen
quibusdam elegans
ac militare videtur.

At non statim ho-
nestum est , quod
stultis placet , sed
quod naturæ & rati-
oni consentaneum
est.

Reliqua dicentur,
quum ad colloqui-
um & convivium
ventum erit .

At holde begge Arme-
ne bag til paa Ryggen /
staar baade (tillige) doff-
uenactig oc tiuffactig /
det staar en heller meget
smuckere / at mand staar
eller sidder / oc haffuer sat
den eene Haand i siden /
huilket dog alligevel siu-
nis somme gilt oc godt
Soldatisk at være.

Men det er derfor icke
strax fint eller hæderligt /
som Daarer vel befalder
men som kommer offuer-
eens med Naturen oc
Fornuftten,

De andre ting skulle
sigis / naar det kommer
om Samtale oc Geste-
hud.

SCHOLIA.

Non nitor pellaris.] Obidius.

Sint procul à nobis juvenes ut foemina comiti :

Eine colli modico forma virilis amat.

Non necessitate] Necessitas est cum scabie mor-
bo & aliquo locus affectus fricatur : Ubi enim dole-
mus , ibi ferè & manum habere solemus .

Coma nec frontem.] Coma propriè capillus mulierum à comendo. Gallia comata dicitur Lambardia, quod comas solent nutrire. Cesaries virorum à Resupinare. Resupinare corpus, est excusare thoracem. Et bulgæ dicere solemus, pretendere pectus. Solent autem veteres qui Deos præcarentur, hoc pacto se resupinare, erecti stantes in summis digitorum pedibus.

Adoranti- Martial. lib. 13.

um gestus.

Multis dum precibus Jovem salutat
Stans sommos resupinus usq; in unguis
Æthon in capitulo pepedit.

Cervix nec in lœvum nec in dextrum vergat.] Hoc est, quod dixit Fabius, Cervicem erectam esse oportet, non rigidam, aut supinam, &c.

Hypocriticum enim:] Τηρόγλως simulatio, simulatur, hypocrita. Breviatur namq; sic cervix, & gestum quandam humilem atq; servilem, & quasi fraudulentum facit, cum se in habitu adulatio[n]is, admirationis & metus fingunt. Hypocriticum autem omne vocamus, quod simulato animo fingitur.

Humores oportet equo libramine] Et hoc cum Quintiliano precepto convenit, qui h[er]merorum allevationem atq; contractionem ut indecentem vituperat.

Antenna.

In morem antennarum.] Antenna est lignum transversum è malo navis dependens, cui alligatur velum.

Itaque qni præ desidia.] Medici gibbum hunc γήραιον, hoc est, consuetudinarium appellant, quod non è natura sit, sed perversa & longa consuetudine concilietur: Et est hic gibbus tumor carneus in aliqua corporis parte inter scapulas præcipue.

Siquidem tenera Corpuscula.] Non dissimile est hoc Plutarchi: Ut agricultæ vallos furcasq; apponunt plantulis, ut in rectitudinem ex crescant, si qui instituit.

euit, addit monita & præceptiones pueris, ut recte
crescant eorum mores.

Et furis.] Fures namque apud nostrates manibus re-
trò in tergum colligatis ignominiosè, sic ad supplici-
um ducuntur.

Altera manu in ilia injecta.] Ilia ventris sunt par-
tes utring, circa umbilicum: Nam quæ pars est supra
umbilicum vocatur Ὑπωρέας οὐον; quæ vero sub
umbilico est inter pubem & umbilicum, dicitur
ὑπωρέας οὐον & ἡτερον Galeno.

Membra, quibus
natura pudorem
addidit, retegere ci-
stra necessitatem, pro-
cul abesse debet ab
indole liberali.

Quin ubi necessi-
tas hoc cogit, tamen
id quoque decente
verecundiâ facien-
dum est, etiam si ne-
mo testis adsit.

Nunquam enim
non adsunt Angeli,
quibus in pueris gra-
tissimus est pudicitia
comes custodesque
pudor.

Næ blotte oc bare de Pudenda
Nemmer / huilcke Na-
tnren haffuer indplantit
blyferdighed / foruden
nogen fornødenhed / skal
være langt fra en god oc
oprichtig Natur.

Ja ocsaa naar høj
nsd oc trang vdkreffuer
saadant / skal dog allige-
vel det selfsamme ocsaa
skee med sommelig (til-
børlig) blufærdighed /
endog at der er ingen til-
stede / som kunde sige der-
fra.

Thi de hellige Engle
ere altijd oc allevegne til
stede / huilcke blufærdig-
hed vdi vnge Drenge/saa
som Tucts oc Kystheds
tro Folgesuend oc Voc-
tere / oc offuermaade te-
ckelig oc behagelig.

Quorum autem conspectum oculis subducere pudicum est, ea multò minus oportet alieno præbere contactui.

Lotium remorari valetudini perniciosum, secretò redure verecundum.

Flatum ventris nimium retinere morbum est accersere.

Et est interdum periculosius quam uterum stringere.

Secedat igitur puer ac solus id faciat.

Diductis genibus sedere, aut divaricatis tibiis distortive stare, Thrasonum est.

Sedenti coēant genua, stantipedes, aut certè modicè diducantur.

Men de Lemmer/huile
der som mand icke lader
dennem til sunne / da
staar det tuctigt / skal
mand megit mindre gis-
ue andre at røre ved/eller
føle paa.

At forholbe sit Vand/
er skadeligt for Sundhe-
den / at lade det hiemme-
ligen (i løndom) staar
blusfærdigt.

At forholde Værer for-
meget høffsig : er at gis-
ue aarsag til Siugdom.

Oc det er stundem far-
ligere/ end at forholde sit
behoff.

Saa skal et Barn gaa
hen for sig / oc giøre det t
eenerom,

At sidde med Knæene
vælvide fra hin anden/el-
ler at staa til strids med
Beenene oc fruine dem /
det hør stoerlaffer til.

Naar en sidder/da skal
hand holde begge Knæe-
ne tilsammen / oc Fod-
derne naar hand staar /
eller oc skille dem lidet
fra hin anden.

Quidam hoc gestu-
sedent, ut alteram ti-
biam altero genu su-
spendant: Nonnulli
stant decussatim,
compositis tibiis,
quorum alterum est
anxiorum, alterum
ineptorum.

Dextro pede in le-
vum femur injecto
sedere, priscorum
Regum mos est, sed
improbatus.

Apud Italos qui-
dam honoris gratiâ
pedum alterum alte-
ro premunt, unique
propemodum insi-
stunt tibiæ ciconia-
rum ritu, quod an
pueros deceat ne-
scio.

Itidem inflecten-
dis genibus, aliud a-
pud alios docet, de-
decetque.

Quidam utrumq;
pariter inflectunt.,
idq; rursus alii cre-

Nogle sidde med saa-
danne lader / at de henge Sedendum
det eene Skinnebeen off= ac Standu-
uer det andet Knæ: Nog= quomodo.
le staae med Beenene
kaarþvijs til samme lag-
de / iblant huilcket det
eene hører Bedrøfuede
til / det andet Narre oc
Giecke.

At sidde saaledis / at
mand strecker den høyre
Føed offuer det venstre
Laar / det hafuer værit en
sedvane hoss de gamle
Konger / oc er nu lastelig.

Nogle aff de Belste/
sette den eene Føed paa
den anden for øris skyld/
oc de staae moren paa et
Been / ligge som Stor-
cke / huilcket jeg veed icke/
om det vel anstaar vnge
Drenge.

Distigeste i Knæbøjel-
ser staar (somt) vel hoss
nogle / oc ilde hoss an-
dre.

Somme de høje tillj-
ge begge Knæene / oc det
atter nogle med en ranck

ecto corpore, alij
nonnihil incurva-
to.

Sunt, qui hoc ceu
muliebre rati, simili-
ter erecto corpore,,
primùm dextrum in-
curvant genu, mox
sinistrum quod apud
Britannos in adoles-
centibus laudi da-
tur.

Galli modulato
corporis circumactu
dextrum duntaxat
inflectunt.

In his, in quibus
varietas nihil habet
cum honesto pu-
gnans, liberum erit
vel vernaculis uti
moribus, vel alienis
obsecundare, quan-
do sunt quos magis
capiunt peregrina.

cessus.
Incessus nec fra-
ctus sit, nec præceps:
mollium, alterum
furiosorum, nec va-

Krop / men andre med et
krumbøjet Lijff.

Der ere nogle / som
holde dette Quindactigt /
der høje i liggemaade først
med rag Lijff / det høyre
Knæ / oc strax der efter
det venstre / huilcket hoss
de Engelender loffuis vdi
vnge Personer.

De Fransoser suinge
sig maadelig om med
Kroppen / oc bøye nu al-
leenste det høyre Knæ.

Vdi disse / i huilcke at-
skillighed icke strider med
det som ørligt er / staar
det frijt fore / enten at
bruge Landsens seder/ el-
ler oc at efterfølge frem-
mede/ naar der ere nogle
til stede / som haffue stør-
re lyft til fremmede seder.

Gangen skal icke være
brut / stødt aff laffue /
(mand skal icke gaa fra
en side til en anden) en
heller forhaftigt / iblant
huilcke det eene hører de
Blgh.

eillans, quod à Fabio
improbatur.

Nam ineptam in
incessu subclaudica-
tionem, Suiceris mi-
litibus relinquamus,
& iis, qui magnū or-
namentū ducunt, in
pileo gestare plumas.

Tametsi videmus
Episcopos hoc gestu
sibi placere.

Sedentem pedibus
ludere, stultorum est,
quemadmodum &
manibus gesticulari,
parum integræ men-
tis indicium est.

Blødhertige til / det an-
det de affindige/ ey heller
snublendis (ravendis)
huilket lastis aff Fabio.

Thi den wstickelige oc
Narriske halten i gan-
gen/ ville wi efterlade de
Suizerske Soldater / oc
dem som holde det for en
stor zirat at bære Regel-
buske i Hatten.

Endog wi see at som-
me Bisper lade sig saa-
dant vel befalde.

At sidde oc leuge med
Fødderne / hører Narre
til / ligervijs oc at gøgle *Pedum ac*
oc fantasere med *Hæn-*^{manuum}
derne / det er tegn til en/
som er icke ved sit fulde
vijd.

SCHOLIA.

Membra quibus natura.] Vide Cicer, libro 1. *Verecundia*
officiorum, ubi decorum à verecundia tractat. dia.

Quin ubi necessitas hoc cogit.] Mihil aliud He-
siodus versibus suis de lotio reddendo significasse vi-
detur, quam verecundiam, liberali puero quam ma-
xime servandam esse: extant lib. 2.

Inque viis extraque vias cave feceris unquam
Progrediens totiū, vestis quoq; membra revelet,
Lotium remorari.] Nam sit calculum gigni per-
bibent Medicorum libri.

Morbūm accessere.] Audi Cōi senis de crepitū
sententiam libro τογγυώσεον secundo. Si flatus si-
ne crepitū sonitusq; excernitur, optimum: Melius ta-
men est cum sonitu ut erumpat, quām si condatur, re-
tineaturq;. Atqui adeò utile hic fuerit deborare pu-
dorem, ut corpus reddimas, ut cosilio omnium Medi-
corum sic nates comprimas, quemadmodum apud E-
grammatarium Martialem Aton, qui quamvis in
sacro sibi cōberit crepando, tamen compressis natibus
fobem salutat. Parasitica & illorum, qui ad super-
ciliū stant, vox est; Didici comp̄nere nates: heic
quidam Tussē se simulant, qui pudoris gratia nolunt
crepitum audiri. Hoc proverbium sic Græcis dicitur
βηξ αὐτὶ πορδῆς; id est tussis pro crepitū.

divaricatae Divaricatis tibiis.] Diū varicatas tibias habent, ut
bre. ex Nonio scire datur, qui vitio naturæ ita sunt pedi-
bus discretis, ut eos indiversum habeant separatos;
Ammianus, arcus extensos brachia divaricata vocat.
Fahius varicare in hunc modum utitur: Varicari su-
pra modum in stando deformē est, & accedente pro-
pē motu obscenum.

Thrasonum est.] Militarem hunc gestum fortas-
sis & Persius notabit, Cum centuriones varicosos vo-
cat, non quod varices habuerint, sed quia hoc gestu
tanquam varicibus affecti sibi placuerint. Varicari
autem à varice derivatur: Varices enim noxiæ ve-
nule sunt in cruribus, que propter atram bilem tur-
gescunt, & ferro adustioneq; curantur. Indē verbum
varicari in transversum ire significat, & prævaricari:
e varica- Sunt autem prævaricatores, qui cum adversa parte
es. colludunt, quod fregentius ab accusatoribus sit, qui
subordinati vera crimina abscondunt, & diversam
partem pro dicta causa adjubant, & indē nomen tra-
xerunt quod varicentur, id est, in adversam partem
eant.

Quidam hoc gestu sedent.] Quos sic notat Quin-

gitanus. Male etiam in sinistrum pedem insistentium, dexter aut extollitur, aut summis digitis suspenditur.

Dextro pede in laevum feruntur.] Hunc gestum in consiliis ducum potestatum à majoribus damnatum, quod crederetur omnem actum impedire, Plinius scribit lib. 27. capite 6.

Gallo modulato corporis.] Hanc consuetudinem à majoribus tanguam per manus traditam, Galli etiam nunc servant, sed olim in alium usum, nimis ut in Plinio legimus.

Vernaculis uti moribus.] Vernaculus, vernacula, vernaculum, quod est domi nostrae, vel in patria nostra natum: Ut lingua vernacula, quod vulgo dicunt materna. Dictum est à verba, qui servus est domi nostrae natus, id est, ex nostra ancilla. Sunt igitur vernaculi mores, quos domi nostrae didicimus.

Incessus nec fructus sit nec præceps.] Cicero officiorum libro primo. Cavendum autem est, ne aut tarditatibus utamur, in ingressu mollioribus, ut pomparum ferculis similes esse videamur, aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates. Quæ cum fiunt, anhelitus moventur, vultus mutantur, ora torquentur, ex quibus magna significatio fit, non adesse constantiam.

Nec vacillans.] Indecora in dextrum ac laevum latus vacillatio alternis pedibus insistentium.

In pileo gestare plumas.] Autor est Varro, insignitos milites, in pileo pennas gestare salitos fuisse. Et apud Lucanum meretrix quadam milites descriptione, Cristas quatientes & pugnas narrantes illos vocavit.

Sedentem pedibus ludere.] His notis sapiens rex Salomon, in parabolis dementem & insanum depinxit. Oculis inquit, annuit, signa dat pedibus, manibus gesticulatur, perverso corde mala machinatur.

Vestitus.

IN summa dictum est de corpore; nunc de cultu paucis, eò quòd vestis quodammodo corporis corpus est, & ex hac quoq; lieet habitum animi conficere.

Quanquam hic certus præscribi modus non potest, eò quòd non omnium par est vel fortuna, vel dignitas, nec apud omnes nationes eadem decora sunt, aut indecora: postremò, nec omnibus seculis eadem placent displicentvē.

Undè quemadmodum in aliis multis, ita hic quoque non nihil tribuendū est, juxta proverbium. Legi in regioni, at-

Et er sagt udi almindelighed om Legemet/ nu ville vi oc med faa Ord tale noget om prydelse/ fordi Klæderne ere udi nogen maade Legemens legeme/ oc mand her vdaff end oesa fand giette til om sindsens skælighed.

Endog her icke fand foretræffuis nogen vijf maade/ fordi at alle ere icke udi lige lycke / stand/ dignitet oc øre / oc hoss alle Landstæff det selsame staar icke lijge vel / el- ler lijge ilde: for det sid- ske/ en heller udi alle tijder det selfssamme behager el- ler mishager.

Hnorfore ligervijf som vdi mange andre ting / saa skal mand oesa her / efter Ordsprocket / noget efterlade det Lands oc den steds loff oc sedvane/ (vdi hnileket mand er /)

que etiam tempori :
cui servire jubent sa-
pientes.

Et tamen in hisce
varietatibus , qnod
per se sit honestū aut
secus , velut illa quæ
nullū habent usum ,
cui paratur vestis.

Prolixas trahere
caudas in fœminis ri-
detur, in viris impro-
batur , an Cardina-
les & Episcopos de-
ceat , alijs æstiman-
dum relinquo.

Multitia nunquā
non propro data-
sunt , tum viris tum
fœminis , quandoqui-
dem hic est alter ve-
stis usus , ut ea tegat ,
quæ impudicè ostenduntur
oculis homi-
num .

Olim habebatur pa-
rum virile discinctū
esse : nunc idem ne-
mini vitio vertitur ,
quòd indusis , subu-

oc tijden / huilcken de vijsse
besale ad mand ſkal haff-
ue vdi act.

Dog er der det i saa-
danne adſkillige vijs / ſom
er ørligt i ſig ſelf / eller
anderledis : ſom den der
haffuer ingen brug eller
nytte / huor til klæder be-
redis.

At drage / (ſlæbe) lans-
ge ſuandſe bag eftter ſig /
beleis vdi Quindſold /
laſtis (loffuis icke) udi
mend. Om det ſlaar Ca-
dinalerne oc Biscopper-
ni vel an / lader jeg andre
dømme om.

Bløde oc ſjine Lind-
klæder / ere lagde ſaa vel
Mænd ſom Ouinder til
verſte / eftterdi Klæderne
haffue en anden brug /
ſom er / at mand med den
ſkiuler det / ſom wblueli-
gen oc wtucteligen viſſis
for Menniskens Øyene.

Foordum tijd holdtis
det icke mandeligt / at gaæ
ſlanvaren udi Klæderne
oc icke være omgærtet :
Men nu leggis det ingen
til

eulis & caligis reperi-
tis tagantur pudenda,
etiam si dissfluat tu-
nica.

Alioqui vestis bre-
vior quam ut incli-
nati tegat partes, qui-
bus debetur honos,
nusquam non inho-
nesta est.

Dissecare vestem;
amentium est, pictu-
ratis ac versicolori-
bus uti, morionum
est ac simiarum.

Ergo pro modo
facultatum ac digni-
tatis, proque regio-
ne ac more ad sit cul-
tui mundicies, nec
sordibus notabilis,
nec luxum, aut laisci-
viam, aut fastum pra-
se ferens.

Neglectior cultus
decet adolescentes,

til onde / effterdi mand
med Skorter / Vlden-
skorter / Vnderkloeder /
oc my paafundene Buxer
kand skule sin blusel / en-
dog at Trøjen / eller det
gantske Klædebon / bløser
op (flyer omkring.)

Euers et Klædebon
som er steckere / end at det
kand skule Lemmerne paa
den som bucker sig / huil-
cke øre hør (ville være
æret) det haffuer altid
oc allevegne været holdt
for wifjnt.

At lade sine Klæder
vhugge / hør de Affffin-
dige til / at boere bremme-
de / brogede eller bundte-
de Klæder / hør Høfuar-
re oc Åber til.

Derfore skal en holde
sig reen vdi Klæder / oc
smyncke sig effter sin stand /
effne oc formue / oc effter
Landsens brug oc vijs /
icke skiden eller ilde vu-
ren ; dog saaledis / at
hand icke lader see / (giff-
uer tilkiende) nogen off-
verdaadighed / løshactig-
hed eller hofferdighed.

Et Klædebon som icke
er formeget vdstafferit /
staar

sed cirea immundi-
ciem.

Indecorè quidam
inter rularum ac tuni-
carum oras aspergi-
ne lotij pungunt, aut
sinum brachialiaque
indecoro tectorio in-
crustant, non gypso,
sed narium & oris pi-
tuitâ.

Sunt quibus vestis
in alterum latus dc-
fluit, alijs in tergum
ad renes usq; nec de-
sunt quibus hoc vi-
deatur elegans.

Ut totum corpo-
ris habitum mun-
dum & compositum
esse decet, ita decet
illum corpori con-
gruere.

Si quid elegantio-
res cultus dedêre pa-
rentes, ne teipsum
reflexis oculis con-
templare, nec gau-
dio gestias, alijlque,

staar vnge Personer vel
an/ dog foruden wre-
lighed.

Somme besmitte w-
sijnlichen Sømmene paa
deris Kapper oc lange
Kjortler / med pessis off-
uerstencelle / andre off-
uerfaeste (besmøre) Bar-
men oc Ermene med et
wømmeligt skul/icke vd-
aff ghbs/ men vdass Nø-
seborenes oc Mundens
omfladt.

Der ere oc nogle/huile-
cke Rappen henger ned
til den eene side / andre
flagrer den paa Ryggen/
indtil Lenderne : Oc ere
der nogle / huicke dette
sunis smukt oc zierligt
(at være.)

Eigervijs som det som-
mer sig / at legemens
ganste Habit er baade
reen oc zierlig: saa i lije
maade lader det oc vel/at
den er danet effter Krop-
pen.

Der som dine Foræl-
dre / maa vel skee/ haue
giffuit dig nogle smukke
Klæder / saa bestue dig
icke selff saaledis / at du
slaaer Øhene tilbage paa
dig / du skal en heller
svine-

ostentes, nam alterum simiarum, alterum pavonum: ministratur alij, tu te bene cultum esse nescias.

Quo major est fortuna, hoc est amabilior modestia.

Tenuioribus in conditionis solatum concedendum est, ut moderare sibi placeant.

At dives ostentans splendorem amictus, alijs suam exprobat miseriam, sibique constat invidiam.

springe (Hoffuer) vdaff glæde / oc lade dig see aff andre/ thi det ecne hører Aber til/ det andet Pofugle. Lad andre forundre sig der udoffer / men du skal lade som du ikke veedst / at du est velsmycket.

Ja større lycken er / jo underligere er sedelighed.

Dennem / som ere vdt ringe stand / skal mand effterlade til trøst oc husvælffe/ at de ocsaa maadelig maae holde noget vdaff sig selff.

Men en Rijg som bræker oc præaler vdaff sine skøne Klæder/bræger andre deris elendighed der med / oc flyer sig selff twgunst oc avind hoss Foket.

SCHOLIA.

Quod vestis quodammodo.] Lege proverbium in Chiliadibus, vestis virum facit.

Habitu animi conjicere.] Facit buc Accij illud apud Nisnium, Discincta vestis, discinctus animus, nega. Νόμων γάχωρα, ατq; etiam χαρεώ. Id est, Legi & regioni. Et nosce tempus: Proverbium admonet serbiendum & obsequundandum esse moribus Regionis, etq; etiā χαρεώ. Id est, tempore sive occasione

S oportunitati, quae tantum vim habet, ut ex honesto
inhonestum, ex davarino lucrum, ex voluptate mole-
stiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra bre-
viterq; omnium rerum naturam permutet.

Prolixas trahere caudas.] Mollitem arguit hujus-
modi vestis, unde malieribus, ut potè mollibus, fre-
quentius apud autores adscribitur, quam viris. Si-
quidem frequens est apud Homerum epitheton
ελλεχιτωνες.

Quid dicam quod hujusmodi vestibus utentes
αιγωσις, Id est, discinctos grammatici appellant?

Multitia.] Non constat inter grammaticos de mul-
titia. Hic tunc cas è molli lana confectas, ab eo quod
mulciantur, hoc est, eliciantur dici vult. Illi magis
placee è mollicia deducere. Alius à mulcendo appelle-
latas censem, quod suavitate sua d: mulcent, & vestes
è serico texas interpretatur. Sunt enim quibus hec
bombicem, Coam significare videatur, de qua Plin.
lib. 11. cap. 22. Hoc certem est molissimas fuisse ve-
stes, mollibus quoq; gratissimas. Non enim iuvenalis
satyrà secunda tam acriter carpsisset, nisi viris indo-
cora judicasset.

Sed quid,

Non facient alij: cum tu multitia sumas;

Cretice? Et mox. Quero, an deceant multitia?

Alter vastis usus.] Unus est ornare corpus. Alter ut Discincti
nos à tempestatibus, frigore & cœli injuria defendat. male au-

Olim habebatur parvum viriliter.] Male passim, bant.
apud omnes autores *αιγωσις*, hoc est, discincti an-
diuut; nunc enim mollis & soluti hominis indicium
est, ut cum signum è discincto peteretur, hoc est, molli
Mecenate, qui absente Cesare ejus muncre fungeba-
tur. Et Seneca in Epistola 115. testatur hunc solutis
tunicis semper in urbem incessisse; nunc desidiosi &
ignavi, hinc illud apud Persium.

Non pudet ad morem distincti vivere Najæ.

Atq; adeò ignominiosum erat apud heteres distinctum esse, ut duces, delinquentes quandoq; milites hac ignominia affectent, Quemadmodum D. Augustus, qui pro delictis milites distinctos ante prætorium per totum diem stare jubebat.

Subuculis & caligis repertis.] Subucula est vestis interior linea, indusum. Varro de vita pop. Roman. lib. 1. Postquam binas tunicas habere cuperunt, instituerunt vocare subuculam & indusum.

Indecoro tectorio incrustant.] Incrustare, crutam inducere, Horat. lib. 1. serm.

At nos virtutes ipsas invettimus, atque

Sincerum cupimus vas incrustare, &c.

Interularum ac tunicarum oras.] Interula est interior tunica. Tunica & vestis interior erat. Ima tunica, quæ & linea dicebatur, quæ carni erat proxima, quam nonnulli & interulam vocant. Athenaeus ΧΙΖΩΝΙΟΥ ἐχέσαγχον id est tunicam carni proximam.

Non gypso.] Gypsum γύψος cognata calcires gypsum est. Plin. lib. 36. Cic. lib. 7. Epist. Famil. Quibus illa manibus gypsatisimis persuasit, ne sibi vitio hetererent; hoc est condidissimus.

Aiterum simiarum est.] Mirum est, quād hoc animal gaudeat ad humanum exornari morem.

Alterum est pavonum.] Plin. lib. 10 cap. 20. In his pavonum genus, cum forme tum intellectu ejus & gloria, Gemmantes laudatus expandit colores adverso maximè sole, quia sic fulgentius radiunt. Similis umbra quosdam repercutius ceteris, qui in opaco clarissimis, conchata querit cauda, omnesq; in acervos contrahit pennarum, quo spectari gaudet oculis. Et Ovidius. Laudatas ostendit avis Junonia pennas.

Sibi constat invidiam.] Ostentabat & suos Jeuen-
tūc ac præciosas vestes apud Athenienses dives ille

Lucianus in Nigrino, jam ver est, & unde nobis Pape
bic? Et fortasse matris suæ vestis est.

De moribus in templo.

Quoties fores tem-
pli apertas præte-
ris, aut imaginem
crucis nudato ca-
put...

Per ædem sacram
ne transieris, nisi bre-
vi precatiūculā Chri-
stum appelles. idque
rerecto capite.

Cum sacra pera-
guntur, totum cor-
poris habitum ad re-
ligionem decet com-
ponere.

Cogita, illic præ-
sentē esse Christum,
cum in numeris An-
gelorum millibus.

Et, si quis regem,
hominem, allocutu-
rus, circumstante
procerum coronā,
nec caput aperiat,
nec genu flectat, non

Om Seder i Kircken.

Gaa tijd du gaar ob-
ne Kircke Døre for-
bj / (foroffuer /) elter
Kaarsens Billeder / skalt
du blote dit Hoffuet.

Du skalt icke gaa igiens-
nem Kircken/ at du jo raa-
ber til Christum med en
fort lidet Bøn / oc def
med bart Hoffuet.

Naar tienisten for-
handlis/ da staar det vel/
(sømmer sig /) at mand
laffuer oc sticker alle Le-
gemens seder til Gude-
lighed.

Tencf / at den HErre
Christus er der nærve-
rendis tilstede/ med man-
ge wtallige tusinde En-
gle.

Oc / der som en der vil-
de tale med en Jordiske
eller Verdslige Konge /
naar der stod en stoer hob
store Herrer omkring
hannem / icke tog aff sit
Hoffuet/ ey heller bønede

quam pro rustico, sed
pro insano habere-
tur ab omnibus: qua-
le est, illic oportum
habere caput, erecta
genua, ubi adest Rex
illi Regum immorta-
lis, & immortalita-
tis largitor, ubi vene-
rabundi circumstant
etheriei Spiritus?

Nec refert, si eos
non vides: vident il-
lite, nec minus cer-
tum est, illos adesse,
quam si videres eos
oculis corporeis.

Certius euim cer-
nunt oculi fidei,
quam oculi carnis.

Indecentius etiam
est, quod quidam in
templis obambulat,
& Peripateticos a-
gunt.

Det ene Knæ for hannahem/
den bleff holden aff huer
Maud / (den ville huer
mand holde) icke allecni-
ste for en groff oc wtuen
Buunde/men for et vildt
oc gallet Menniske: huor-
ledis vilde da det staar/ at
haffue sit Hoffuet tilte-
cket / oc sine Knæ wbøhe-
de dere huor den wdsde-
lig alle Kongers Konge /
oc wdsdeligheds Gisfue-
re er til stede / oc huor de
hæderlige Himmeliske
Aander staar runden om-
kring ?

Oc ligger der icke stor
mact paa / om du end
sejnt icke seer dennem /
da see de dig/ oc er det saa
vist/ sant oc fast / at de
ere nærværendes til ste-
de/ som du saaest dennem
med dine legemlige Øye-
ne.

Thi Troens Øyne see
meget vissere end Kjød-
sens Øyne.

Det staar oc wfijnligt/
et somme gaar oc spaze-
re vdi Kirken / oc løbe
fra en sted til en anden /
oc gisre Peripateticos aff
sig (et slags som ginge oc
lærde deris Discipler.)

Atqui deambula-
tionibus porticus &
fora conveniunt,
non templis, quæ sa-
cristi concionibus, my-
sterijs, ac deprecati-
oni dicata sunt.

Ad concionantem
spectent oculi, huc
attentæ sint aures,
huc inhiet animus o-
mni eum reverentia,
quasi non hominem
audias, sed Deum,
per os hominis tibi
loquentis.

Cum recitatur E-
vangelium, assurge,
& si potes, ausculta
religiosè.

Quum in Symbolo
Nicæno canitur, (ET
HOMO FACTUS EST,)
ingenua procumbe,
aut eadem flecte, vel
hoc pactote submittens
in illius hono-
rem, qui semet pro
tuâ salute, cum esset
sumus omnes coelos

Ta at gaa oc spædere/
skær sig allerbest / udi
(Omgange) spæderegan-
ge/ oc paa Dorffuene / oc
icke udi Kirkerne/ huilke
ere forordnede oc tilreg-
nede til de hellige Prædi-
ckeners hemmeligheder/
Gøner oc Paakalder.

Øyene skulle se hen oc
giffue act paa dem som
Prædicker / Ørene skulle
høre noye til here / oc
giffue god act paa / Hier-
tet oc Sindet skal hige /
stunde hijd med all ærber-
dighed / lijge som du hør-
de tale (med dig) icke et
slet oc hart Menniske /
men Gud selff ved Mens-
kens Mund.

Naar Evangelium lœ-
sis op / (for Alteret ellen
aff Predikestolen) da stat
op / oc dersom du kanst / da
hør til med Gudelighed.
Naar der siungis in Sym-
bolo Nicæno (oc hand er
bleffuen Menniske) da
faldt ned paa dine Knæ /
eller bøn dem / oc udi sag
maade ndmnge dig / han-
nem til øre / huikken der
hand vagr offuer alle
Himle / da haffuer hand
for din Saligheds skyld
begiffuit sig her ned paa

demisit in terras ,
cum esset Deus di-
gnatus est homo
fieri , ut te faceret
Deum.

Dum peraguntur
mysteria , toto cor-
pore ad religionem
composito , ad alta-
re versa sit facies , ad
mysteriorum , illo-
rum autorem cor &
animus .

Altero genu ter-
ram contingere , e-
recto altero , cui læ-
vus , in initatur cubi-
tus , gestus est impio-
rum militum , qui
Domino Jesu illu-
dentes dicebant : A-
ve , Rex Judæorum .

Tu demitte utrum-
que , reliquo etiam
corpore non nihil in-
flexo ad venerationē .

Reliquo tempore
aut legatur aliquid
è libello , sive precu-

Jorden / oc der hand væar
Gud / da haffuer hand
fornedrit sig selff / oc er
blissuen et Menniske / at
hand kunde gisre dig (til
en Gud / (eller) Gud liig .

Naar Guds hiemme-
ligheder / eller hellige
guddommelige ting for-
handlis eller forrættis /
skalt du sticke det gantske
Legeme til Gudelighed /
oc vende dit Anfict om til
Alteret / oc dit Sind oc
Hjerte til disse hiemme-
ligheders stifttere oc be-
gyndere .

At knæle (bøne sig) ned
til Jorden med det eene
Knæ / oc holde det andet
ranct / paa huilket mand
kand flytte eller helde den
venstre Albue / er de w-
gudelige Saldaters fac-
te / huilket bespottendis
den HErre Christum /
sagde : Hil være dig du
Jøde Konge .

Men bøn du begge / oc
nene noget lidet med den
anden Krop / til Guds
dyrkelse .

Den anden tijd offuer /
skal mand enten læse no-
get aff en Boeg / det være
sia enten Bøner eller no-

larum, sive doctrinæ
salutaris, aut mens
cœlesti quippiam
meditetur.

Eo tempore nugas
obgannire ad autem
vicini, eorum est,
qui non credunt, il-
lic adesse Christum.

Huc illuc circum-
ferre vagos oculos a-
mentium est.

Existima, te frustrâ
templum adiisse, nisi
inde melior discesser-
is puriorque.

get aff den salige Lære-
dom / eller oc Hiertet oc
Sindet skal tæncke / pøn-
se paa noget Hemmel-
ste.

Paa samme tjd / at
blæse sin Naboe noget
lætferdigt oc opdict / ind
i Ørene / hører dennem
til / som icke tro at Chri-
stus er der nærværendis
til stede.

At lade Ønene vandke
(lsbe) omkring (i Hoff-
uedet) hijd oc dijd/hør de
Aßfindige til.

Tenc / at du est gaaen
forgæffuis til Kræken /
der som du icke est gaaen
vd igten bedre oc helligere.

SCHOLIA.

Quoties fores templi.] Tanta &eteribus saeborum
generatio erat, ut Apulejus, homo à nostraroligione
multum alienus, Æmilianum quendam rideat, quod
fana Deorum Dearumq; prætergrediens, nunquam ē
cibibus suis vijus esset Deos salutare, sed nefas habue-
rit orandi gratia manum lebris admovere.

Procerum corona.] Proceres sunt vitruvio tra-
bium extantes in edificiis partes. Ab his principes ci-
vitatis vocantur proceres, quod hi in cibitatibus emi-
nent. Procerum corona est multitudo circumstans
principem aut regem suum in urbem coronam fa-
ciens.

Peripateticos agunt.] Peripatetici hanc causam
ita dicebantur. Plato exercitioris causa obambu-
lans, sic ad discipulos verba faciebat, cui succedens
Aristoteles ex ipsa re, aut quia successor erat, nomen
hoc obtinuit. Est itaq; agere Peripateticum, hoc il-
lucq; deambulare.

Porticus & fora.] Porticum erat egregium adver-
sus tempestates & fervorem solis receptaculum qua
deambulationis gratia adificabatur.

Mysterijs & deprecationi.] Mysterium latine re-
ligiosum arcanum potest interpretari, quod ab hoc
secludatur vulgus profanum.

Symbolo canitur.] Symbolum est sermo, paucis
verbis, complectens summam eorum quae omnibus ne-
cessario credenda sunt ad salutem, à οὐμβάλλω
quod est confero.

Gestus est impiorum militum.] Extat apud Mat-
thæum cap. 27.

Nugas obgannire.] Metaphora ducta à vulpibus.
Pers. Satyr. 5.

Sectetam gannit in aurem.

Terent. in Phormione: Habet hæc ei, quod dum
bibat, usq; ad aurem obganniat.

De Convivijs.

IN convivijs adsit
hilaritas, absit pe-
tulantia. Non nisi
lotus accumbet, sed
antè præfectis ungu-
bus, ne quid in his
hæreat sordidum, di-
carisque homo sor-
didus, & impendio
parcus.

Om Gestebud.

Gestebud skal mand
hvære lystig oc glæd /
foruden nogen stiffsched el-
ler modvillighed. Set
dig icke til bord/s/du haff-
uer jo tilforne toit dig /
oc skaarit dine Negle ass/
paa det der skal icke hen-
he noget Skarn (omfla-
tigt) ved dem / oc du der
ydoffuer skal kaldis en
Omflaet.

Ac prius clām redito lotio, aut si res ita postulet, exoneratā etiam alvo : & si forte strictius cinctum esse contingat, aliquantulum relaxare vincula consultum est ; quod id in accubitu parum decorē fiat.

Abstergens manus simul abjice, quicquid animo ægrè est.

Nam in convivio nec tristem esse decet, non contristare quenquam.

Iussus consecrare mensam, vultum ac manus ad religionem componito, spectans convivij primarium, & ad nomen Iesu utrumq; flectens genu.

Hoc munera si cui alteri delegatum fue-

Oc skalt du tilforne hiimmelig lade dit vand / eller oc dersom fornøden hed vdkreffner / saaledis (det) skalt du oc gisre dit behoff / oc der som mass vel skee / da haffuer bundit dig for hart (fortet) er det raadeligt / at du losser beltet eller remmerne op om dig / huilcket kand icke saa lempelig skee / naar mand sidder ved Bordet.

Naar du tørre dine Hænder / da affleg tillige / huad sorg oc bedroffelse du haffuer i dit herte.

Thi udi Gestebud skal mand huercken selff være bedroffuet / en heller bedroffue andre.

Naar dig er befalet / at Consecratio du skalt læse til Bords / mensæ, da skalt du sticke dit Ansigts øc dine Hænder til Gudelighed / oc du skalt see paa den fornemste udt Gestebudet / oc bøye dine Knæ naar Jesu Næss ueffnis.

Der som denne bestilling blifuer befalet nogen anden

rit , pari religione,
tum auscultato, tum
respondeto.

Lacus quis
capiendus
vel sedendi
ratio.

Sedis honorem al-
teri libenter cede , &
ad honoratiorem lo-
cum invitatus comi-
ter excusa , si tamen
id crebro serioque
jubeat aliquis aucto-
ritate prædictus , vere-
cundè abtempera ,
ne videare pro civili
præfractus.

Gestus ac-
umbentis
mores
mensæ.

Accumbens utram-
que manum super-
mensam habe , non
conjunctim , nec in
quadra .

Quidam enim in-
decorè vel unam vel
ambashabent ingre-
mio.

Cubito vel utro-
que vel altero inniti-
mensæ , senio mor-
bovè fessis condona-
tur ..

ben / da skalt du med lijsge
stor Gudelighed / baade
høre til oc suare igien.

Det øffuerste sede (øre-
sede) skalt du gierne vnde
en anden / oc naar du
blissuer fordret til en hø-
derlig sted / da vndskylde
dig venligen / men dog
alligevel / der som en an-
seendis Person / bad dig
tjort alvorligen der om /
skalt du tuckeligen oc bly-
førdeligen adlyde han-
nem / paa det at du skalt
icke blisse anseet for en
haardnacket / i den sted du
vilde siunis tuctig oc sijn.

Naar du sidder til
Bords / skalt du holde
begge Hænderne for paa
Bordet / oc icke tilhobe-
sønede / en heller lagde
paa Talercken.

Thi nogle / huilcket
staar wſijnligt / haſſue en-
ten den eene eller oc beg-
ge Hænderne for paa ſts-
det.

At legge (flytte) sig
paa Bordet / enten med
begge / eller oc med den
eene Albue / holdis gamle
Folk oc ſuge Mennisker
til gode.

Idem in delicatis
quibusdam aulicis,
qui se dicere putant
quicquid agunt, dis-
simulandum est, non
imitandum.

Interea cavendum,
ne proxime accum-
benti cubito, neve ex
adverso pedibus sis
molestus.

In sellâ vacillare,
& nunc huic, nunc
alteri nati vicissim
insidere, speciem ha-
bet subinde ventris
flatum emittentis aut
emittere conantis.

Corpus igitur æ-
quo libramine sit e-
rectum.

Mantile si datur,
aut humero sinistro,
aut brachio lævo im-
ponito.

Cum honoratio-
nibus accubiturus,
capite pexo, pileum

Det selfsamme skal
mand lade passere / vdi
nogle lekkere Hoffolc /
huilke der meene at den-
nem staar vel an / alt
huad de gisre / men
mand skal ikke effterføl-
ge det.

I midler tijd skalt du
oc see dig foort / at du est
icke den besværlig / (msd-
sommelig /) som sidder
næst hoff dig / med din Al-
bue / eller den som sidder
(tuert) (ræt) offuer for
dig / med dine Fødder.

At sidde oc gungre hijd
oc dijd paa en Stoel / oc
sidde nu paa den eene / nu
paa den anden Lænd / la-
der sig ansee / lijge som
mand tijd oc offte loed
Bejret gaa / som staar i
Lijffuet / eller vilde giffue
det løß.

Der re skal Krop-
pen være jessn oc lijge
rank.

Der som et Haandklae-
de eller Bileg giffuis dig /
skalt du enten legge det
paa den venstre skuldre /
eller paa den venstre
Arm.

Naar du vilst sidde til
Bords / med forname
Folc / oc du haffuer kiem-

relinquito , nisi vel
regionis mos diver-
sum suadeat , vel ali-
cujus auctoritas præ-
cipiat , cui non pare-
re sit indecorum .

Apud quasdam na-
tiones mos est , ut pu-
eri stantes ad majo-
rum mensam , capi-
ant cibum extremo
loco , reiecto capi-
te .

Ibi nec puer acce-
dat nisi iussus : nec
hæreat usq; ad con-
vivij finem , sed sum-
to quod satis est , sub-
latâ quadrâ suâ , flexo
poplite salutet con-
vivas , p̄cipue qui
inter convivas cæte-
ris est honoratior .

A dextris sit po-
culum & cultellus

mit dit Haar / da stale du
faa Hatten fra dig / vden
faa er / at Landsens stick
oc sedvane anderledis
vokreffuer / eller en an-
seendis Person biuder ve-
befaler det / huilcken ické
at adlyde/staar wſjnligt .

Hoff somme Landſær-
ber er det vijs oc vane /
at unge Drenge ſtaae ne-
derſt ved Forældrenes
Bord / oc faa Mad o-
benhoffuede (med obne
Hoffueder .)

Der ſkal en vng Dreng
icke gaa til Bords / uden
hand blifuer buden /
(hannem blifuer befalet)
Hand ſkal oc icke blifue
ſiddendis (hengendis)
indtil Maaltijd er giort
(haffuer ende) men naat
hand haffuer tagit til sig /
faa megit ſom hand haff-
uer nock udi / Fal hand
tage ſit Talercken bort
med sig / oc med bøyede
Knœ hilſe Gesterne / i
ſynderlighed den / ſom i
blant Gesterne funde ge-
tis for den fornemste .

Begere eller Randen /
de Bordkniffuen vel reen-
giort

escarius ritè purga-
tus, ad lævam pa-
nis.

Panem unâ volâ
pressum summis di-
gitis refringere, quo-
rundam aulicorum
delicias esse finito :
tu cultello seca di-
center, non undique
revellens crustam
aut utrinque rese-
cans , delicatorum
hoc est.

Panem veteres in
omnibus convivijs ,
ceu rem sacram reli-
giosè tractabant un-
dè nunc quoque mos
relictus est , eum for-
tè delapsum in hu-
mum exosculari.

Convivium statim
à poculis auspicari
potatorum , qui bi-
bunt , non quod si-
tiant , sed quod so-
leant .

giort tilforne / skal ligge
hoss den høyre Haand /
men brødet hoss den ven-
stre.

At holde Brødet i den
ene Haand / oc bryde det
med de forreste Fingre /
det skalt du lade være
somme Hofffolk deris
lyst / men før du det
smæk stieligen aff med
en Kniff/oc riff (tag) icke
skørpen allevegne aff /
før det oc icke aff paa
begge sijder / saadant hør
leckere vonymelige Folk
til.

De Gamle haffue vdi Panis.
alle Gestebud ørbedeli-
gen handlet med Brø-
det/ saa som med en Hels-
ligdom / huor fra erdnur
ocsaa denne stik oc sed-
vane er effterladt (hoss
oss) at kysse det / naar det
wforvarendis er nedfal-
det paa Jordien.

At begynde Gestebus Bibendz
det strax med Dricken / ratio-
hører Dranckere til/huil-
cke der dricke icke for den-
nem thyrster / men meere
vdaff en sedvane / (fordt
de ere saa tilwandte.)

Nec ea res solùm
moribus est inho-
nesta , verum etiam
officit corporis vale-
tudini.

Nec statim post
sumtam ex jure of-
fam bibendum, mul-
to minus post lactis
esum.

Puerum saepius bis,
aut ad summum ter
in convivio ~~ab~~bere,
nec decorum est, nec
salubre.

Semel bibat , ali-
quandiu pastus de se-
cundo missu, præser-
tim sicco.

Deinde sub convi-
vij finem, idque mo-
dicè sorbendo , non
ingurgitando, nec e-
quorum sonitu.

Tum vinum tum
cerevisia, nihilomi-
nus quam vinum
inebrians , ut pue-
rorum valetudinem

Oc det selfsamme icke
alleeniste vandholder se-
derne / men end ocsaa
skader Legemens Sund-
hed.

Mand skal ey heller
drinke strax paa Søbe-
mad / meget mindre paa
Melcf / (effter hand haff-
uer ødt Melcf .)

At en vng Dreng dri-
cker tix'e end to ~~ref~~ eller i det
allerhøjeste tre gange u-
di Gøstebud / staar huer-
cken vel / ey heller er det
sundt.

En gang skal hand dri-
cke/naar hand en tijslang
haffuer ødt aff den anden
røt / besynderlig der som
det er tor Spise.

Det effter/lidet før end
Maaltijd haffuer ende /
oc det smaaligen dricken-
dis (maadeligen søben-
dis /) icke at helde i sig /
høyludendis som Heste.

Ehi baade Vijnen oc
Ølet / huilcket gjør en in-
tet mindre drucken end
Vijnen / (lige saa vel
drucken som Vijnen)
lige som det suecker (ska-
der) oc vnge Drenge
sunde

lædit, ita mores de-
decorat.

Aqua fervidæ con-
venit ætati, aut si id
non patitur sive re-
gionis qualitas, sive
alia quæpiam cau-
sa, tenui cerevisiâ ut-
tatur, aut vino nec
ardenti & apud di-
luto.

Alioqui merō gau-
dentes hæc subse-
qvuntur præmia,
dentes rubiginosi,
genæ defluentes, o-
culi lusciosi, men-
tis stupor, breviter,
senium ante sene-
ctam.

Antequam bibas,
præmande cibum,
nec labra admove-
as poculo nisi prius
mantili, aut linteo-
lo abstersa, præser-
tim si quis suum
poculum tibi porri-
git, aut ubi de com-

sundhed / faa i lige maa-
de vandhelder det oc se-
derne.

Vand er got for den
hitzige vngdom / ellers oc
der som Landsens leiligh-
hed / eller nogen anden
orsag / icke fand lide det/
skal hand dricke thyndt Øl
(Rovente) eller Vijn som
er mild / oc icke forhitzig /
oc er blandet med Vand.

Eller desom dricke jdel
Vijn/ haffue til løn/ (eff-
terfølger denne løn /) et ^{Potarorum}
^{præmia.} tungt Neñe oc forstand/ proberbo
soorte rustige Hænder / Sal. 23,
hengendis Kindbeene /
bløde røde Øyen/ Sand-
seløshed/ forkelig oc med
faa Ord at sige / Alder-
dommen / før end tiden
oc Aarene komme.

Ed Maden aff Mund-
den/ før end du dricker/ oc
set icke Læberne til Bege-
ret / (hold icke Munden
til Randen /) du haffuer
jo tilforne torrit dem aff
(affviskit dem) med et
Haandklæde / eller et an-
det linnet Klæde / besyn-
derlig/ der som nogen an-
den recker dig sit Begere
E (Rand-

muni bibitur pocu-
lo.

Inter bibendum
intortis oculis alios
intueri illiberali est,
quemadmodum &
ciconiarum exemplo, cervicem in ter-
gum reflectere, ne
quid hæreat in imo
cyatho parum est li-
berale.

Salutantem pocu-
lo, resalutet comi-
ter, & admotis labris
cyatho paululum li-
bans bibere se simu-
let, hoc civili man-
goni satis erit.

Qui si rusticius ur-
geat, polliceatur se
tum responsurū cùm
adoleverit.

(Rande) eller oc/der som
mand dricker aff et tilfel-
lig Begere (Rande.)

At see paa andre med
steele Øyen / naar mand
dricker / staar skamme-
ligt / lijge som ocsaa at
bøye Halsen tilbage paa
Ryggen / effter Storke
Exempel / paa det at der
en blifuer noget paa
bunden i Begeret / staar
lidet høfflig.

Den som dricker han-
nem til / skal hand tække
venligen / oc naar hand
haffuer set Loeberne(holde
Munden) til Drickekar-
ret / sinage lidet der aff/
lade som hand dricker /
det tr nock / for den som
vilde med prang nsve en
til at dricke.

Der som en (holder
hart an hossannem) bes-
gierer saadant grossueli-
gen aff hannem / skal
hand loffue / at hand vil
gisre hannem besteed /
naar hand blifuer stoer
(voxer til.)

S C H O L I A.

Non nisi lotus accumbe.] *Antiquitus enim, ut
auter est Plutarchus, in Symposiacis inter res sacras
habebatur mensa, & non tumultuanter, sed religione
quadam ad convivium accedebant, lotis manibus,
non aliter, quam ad sacram epulum.*

Dicarisq; ρυπονόνδυλον.] Erasmus in Chi-
liad. ρυπονόνδυλον à Gracis vocari docet, homi-
nem sordidum & impendio parcum, constata dictione
à πύπη quod sordes eas significat, qua in summis
unguis digitorum colliguntur, & ηόνδυλον articulum
digitorum: quasi ob abaeitiam, ne tantil-
lum sumtus faciat, ut tonsori det nummulum, qui
repurget unguis.

Aliquantulum relaxare vincula.] Stobæus ex Pla-
tone apud Iberos hoc non licuisse scribit. Ubi & mulie-
res & pueri zona mensuram habebant, quam si eorum
venter capere nequibat, magno vitio & probro daba-
tur. Idem apud Gallos solitū fieri, Strabo docet lib. 4.

Jussus consecrare mensam.] *Vetus de moribus
in mensa servandis epitome non incommodè huic re-
ferri potest:*

Nemo cibum capiat nisi consecratio fiat.

Adjuncti mensis	Vultus hilares habe	atis:
	Rixas, murmur fugi	
	Simul erecte sede	
	Quid edendum ne refer	
	Sal cultello capi	
	Mappa mundam tene	
	Ne depositum capi	
	Alijs partem tribu	
	Demorsa haud rejici	
	Ne scalpetis cave	

P rivotur mensa, qui spraverit hæc documenta.

In gremio.] Gremium est inter complexum femorum feminumq; ad quod sedentes matres pueros, cum illis blandiuntur, accipere solent, vel super genua collocantes infantem, vel extremis vestibus reponentes.

Æquo libramine.] Libramen est libratio, id est, ponderatio & equatio: æquum libramen vocat æquilibrium, quod & libramentum & aquamentum dicitur, tum lances æqualiter prudentes, ad cuius rei similitudinem, corpus decet æqualiter erectum habere,

Flexo poplite.] Poples est posterior cavitas contra genu, flectendi cruris causa facta.

Non undiq; revellens Crustam.] Crusta femininum fragmentum tenui lapidis, aut ligni, aut vitri, aut gelu, ut alterius rei dicitur. Virgil. 3. Georg.

Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

In humum exosculari.] Fortassis & hoc à veteribus originem habet, qui illa, quæ à mensa in terram, caderent, diis inferis sacra putabant.

Convivium statim à poculis.] Plin, lib. 23. cap. 1. & lib. 14, cap. 22. Idem hoc notat alibi. Vino debet scribit, quod ante cibum homines, & quod solum animalium non stientes bibimus.

Tum vinum tum cerevisia.] Plato hanc ob causam libro de republica secundo omnem vini usum pueris interdixit.

Aqua, fervidæ convenit ætati.] Utpote potus saluberrimus & optimus, testis Plinius lib. 14. cap. 22.

Alioquin mero gaudentes.] Vide Plinium librum eadem.

Antequam bibas.] Ne dicaris cum Glauco Plutarchi ἀρτού τιεῖν, id est panem bibere.

Quidam ubi bene
vix confederint,
mox manus in epu-

Gomme / før end de
neppeligen haffue
sat sig vel / da griben de
strax

Ias conjiciunt, id luporum est, aut eorum, qui de chytropode carnes nondum immolatas devorant, juxta proverbium.

Primus cibum appositum ne attingito, non tantum ob id quod arguit avidum, sed quod interdum cum periculo conjunctum est, dum qui servidum inexploratum reespit in os, aut expuere cogitur, aut si deglutiat, adurere gulam, utroque ridiculus æquè ac miser.

Aliquantisper morandum ut puer assuescat affectui temperare: Quo consilio Socrates, ne senex quidem unquam de primo cratere bibere sustinuit.

strax Maden med Hænderne / det hører Blffue til / eller denne som øde Kødet bort aff Potten / som icke endnu er offret / effter Ordsprocket.

Du skal icke tage først til Maden / som er opsat paa Bordet / icke alleniste for den orsag skyld / at det er et tegn til en som er graadig / men (end oesaa) fordi der er vndertiden fare hoff / om en ca- ger til sig noget studen- dis heedt wforssgt / oc enten maa spytte det ud igien / eller oc der som hand sluger det i sig / (la- der det gaa ned) skam- brender hand moderlos- sen: Er verd baade at lee affoc at hnickis offuer.

Mand skal toffue no- get lidet / (giffue sig stun- der /) paa det en vng Dreng land venne sig til / at holde maade i sine af- fester oc begieringer : Huorføre oesaa den viise Mand Socrates, der hand vaar allerede gammel / haffuer vegrit sig / at dri- ke aff det første Begere.

Si cum majoribus
accumbit puer , po-
stremus , nec id nisi
invitatus, manum ad-
moveat patinæ.

Digitos in juscu-
lenta immergere , a-
grestium est , sed cul-
tello fascinavè tollat
quod vult , nec id ex
toto eligat . disco ,
quod solent ligurito-
res , sed quod fortè
ante ipsum jacet , su-
mat : quod vel ex
Homero discere li-
cet .

Id quoque si fue-
rit insigniter elegans ,
alteri cedat , & quod
proximum est , acci-
piat .

Ut igitur intempe-
rantis est in omnes
patinæ plagas ma-
num immittere , ita
parum decorum , pa-

Der som en Dreng sid-
der til Bords med gamle
Folck / skal hand allersidst
tage i Fadet / (recke haan-
den til Fadet /) dog icke
uden hand blifuer buden
der til .

At dyppe Fingrene vo-
di søbe Mad / er bønder
deris vijs / men huad
hand begierer / skal hand
tage bort med Kniff / eller
med en Gaffel / oc skal icke
lede det ud aff det gantske
Fad / huilcket hine Leckere
pleje at giøre / men huad
som ligger for hannem /
efter leilighed / i Fadet /
det skal hand tage / huil-
cket er oesaa at lære auff
Poeten Homero .

Der som oc det selff-
samme er et gantske ny-
deligt stycke / skal hand
legge det for en anden / oc
tage det som siden ligger
næst for hannem (næst
for Haanden .)

Derfore / legervijs som
det her et offuerdaadigt
Menniske til / at rage al-
levegne omkring i Fadet
med Haanden / saa i li-
de maade / er det oc en li-
den hæder / at vende
(vrie)

tinam invertere quod
veniant ad te lau-
tiora.

Si quis alius ci-
bum porrexerit ele-
gantiorem, præfatus
excusatiunculam, re-
cipiat, sed resectâ si-
bi portiunculâ, reli-
quum offerat ei, qui
porrexerat, aut pro-
ximè assidenti com-
municet.

Qnod digitis ex-
cipi non potest, qua-
drâ excipiendum est.

Si quis è placentâ
vel attocrea porre-
xerit aliquid, cochle-
ari aut quadrâ exci-
pe, aut cochleari
porrectum accipe,
& inverso in qua-
drâ in cibo cochlea-
re reddito.

(vrie) Fadet om/paa det
at de lecker stycker kunde
komme at ligge fordig.

Der som nogen anden
forlegger hannem myde-
lig Mad / (kostelig Spj-
se) skal hand vegre sig nos-
get lider tilforne / oc saa
tage det samme / oc naar
hand da haffuer sqaret
sig et lidet stycke der aff /
skal hand biudeden igen /
som haffuer lagt for han-
nem / huad som der blif-
uer til offuers/eller oc saa
meddeelse den som sidder
næst hoffhannem.

Huad som mand icks
kand tage til sig med Fin-
grene/ det skal mand tage
med Talercken'en.

Der som nogen haffuer
lagt dig noget fore / aff
en Røge eller aff en Po-
steeg / saa tag det til dig
med en Skee eller med en
Talercken/eller oc rag det
som er racet dig til med
en Skee / oc slaa Maden
vd paa Talercken'en / oc
faa Skeen fra dog igien.

Si liquidius est
quod datur gustandum , sumito & co-
chleare reddido , sed
ad mantile exte-
sum .

Digitos unctos vel
ore prælingere , vel
ad tunicam exter-
gere , pariter incivile
est , id mappâ potius ,
aut mantili facien-
dum .

Integros bolos su-
bito deglutire , cico-
niarum est ac bala-
tronum .

Si quid ab alio fue-
rit fœcicum , incivi-
le est manum qua-
dravè porrigitur ,
priuquam illud stru-
ctor offerat , ne vide-
are præripere ; quod
alteri paratum erat .

Quod porrigitur ,
aut tribus digitis , aut
porrectâ quadra ex-
cipiendum .

Der som det er noget
bløt / som giffuis dig til
at smage / skal du tage
det til dig / oc faa Skeen
fra dig igien / men (aff-
visted) afførret tilforne
paa Dugen .

De smuzede Fingre /
enten at sticke tilforne
(paa sig) med Munden /
eller oc at torre dem aff
paa Klæderne / staar lige
tvifflig / det skal mand
heller giøre med en Dug /
eller med et Haandklæ-
de .

At sluge hele stycker
(Mundfulde) hastig ned
i sig / det hører Storcke oc
Ædere til .

Der som noget er aff-
skaaret aff en anden /
staar det tvifflig at recke
Haanden eller Talercken-
nen hen effter det / før end
forbisseren (den som seer
foor) biude dig det / paa
det du skal icke sunis at
tage det før bort / som
vaar actet en enden .

Huad som reckis en /
skal mand tage til sig /
enten med de tre forreste
Fingre / eller oc med
fremract Talercken .

Si quid offertur,
non congruens tuo
stomacho, cave ne
dixeris illud comici
Clitiphonis : Non
possum pater, sed
blandè agito gratias.
Est enim hoc urba-
nissimum recusandi
genus.

Si perstat invita-
tor, verecundè di-
cito, aut non con-
venire tibi, aut te
nihil amplius requi-
rere.

Der som dig giffuis no-
get / som er din masue icke
tienligt / da tag dig va-
re / at du icke siger saale-
dis / som Clitipho (gior-
de) hoff Terentium : Fa-
der / jeg kand (gjid) icke
æde det / men tacē venli-
gen : Thi denne er den al-
lerhøffligste (fijnligste)
vijf oc maade at vengre
sig.

Men der som den som
nøder dig til / icke vil lade
aff / men holder hart ved /
skalt du tuckeligen sige /
enten at det er dig icke
tienlig / eller at dig hyster
icke (at æde) meere.

SCHOLIA.

Id luporum est.] Hoc est boracium, sic enim
παραιμανῶς guleos appellamus.

Qui de Chytropode.] De Chytropode carnes non-
dum immolatas deborare dicuntur, qui adeò non pro-
fundæ, modo sed etiam intempestivæ sunt gulæ, ut ne
in sacrificio quidem temperent, quin inter altaria
statim viscera & farra è faco penè raptæ mandant,
Proverbium nos docet, ne ritu pecudum ad cibum
capiendum irruamus. Est autem χυτρόπτης olla pe-
data & sustentaculum ollæ, quasi tns χυτρόπτης πάς,
hoc est, ollæ pes. In Chytropode coquebantur carnes
immolandæ.

Quo e consilio Socrates ne senex quidem.] Prodi-
sum est Socratem nunquam de primo cratere bibere
sonitum, sed secundo servare solum.

Cultello fuscinavé] Fuscina & fuscinalia furcila
est qua jurulenta tolluntur è patinis. Est & tridens
Neptuni, hoc est, telum trisulcum piscatorum, quod
fundo natantia capiat.

Eligat disco.] Discum vocat patinam à rotundi-
tate; nam omnis mensa rotunda discus appellatur.
Ex Homero.

Appositasq; citis escas manibus rapiebant.
Multis in locis carmen hoc est apud Homerum.

Ac balatrenum.] Ganeones y, ac τραπέζες,
Horatiano carmine nobiles sunt: Balatrones autem
dicti sunt (ut quibusdam fidetur) à Serbilio Bala-
trone homine gulosi & luxu perdito: vel à barathro
quod sua omnia tanta aviditate in alium inexplebi-
lem tanquam in barathrum quoddam demergant, ue-
impatientes mora integros bolos deglutiunt.

Ille structor.] Structor est qui convivis ministrat
eibum.

Cave ne dixeris illud Comici.] Est in Heauton-
timorumen.

D[icitur] scenda est à pri-
mis statim annis
secandi ratio non su-
perstitiosa, quod qui-
dam faciunt, sed ci-
vili & commoda.

Aliter enim inci-
ditut armus, aliter
coxa, aliter cervix,
aliter cratis, aliter

Mund skal strax aff
Barndom op / lære
maaden at seere for
(med/) dog icke nogen
hoffærdig / som nogle gis-
re / men en høfflig (fijn)
oc bequemmelig maade.

Thi anderledis (paa en
anden maneer) sonder-
skær mand en Bow / an-
derledis en Hofft / ander
ledis (paa en anden maa-
de)

capus, aliter Phasianus, aliter perdix, aliter anas, quâ de re signillatim præcipere, ut prolixum sit, ita nec operæ prætium.

Illud in universum tradi potest: Apitiorum esse omni ex patre quicquid palato blanditur abradere.

Abs te semesa alteri porrigere, parum honesti moris est.

Panem prærosum iterum in jus immergere, rusticum est: Sicut & cibum mansum faucibus eximere, & in quadram respondere, inelegans.

Nam si quid forte sumtum est, quod deglutiri non

(de) en Hals/ anderledis (paa en anden vijs) Siderbeenet eller Ribbeenet/ anderledis en Phasaan / anderledis en Capune / anderledis en Aand / anderledis en Aggerhøne / huor om sthekevijs at lære eller skrifue / lige saa vijdtloftig som det er / saa lidet er det hvilken værd.

Men dette effterfølgendis / kand læris vdi almindelighed; det hører lekkere Folck til / at affgnaffue (ocsaa ssge) paa alle sijder/ huad som smager vel.

At henrecke en anden/ (at legge en anden for /) huad som du haffuer halff ødt/ er en vijs som staar skun passelig vel.

At dyppe det Brød som du tilforne haffner bijde (gnayit) paa/ vdi saadek igien / staar groff oc bunactig / saa som oc at tage den thggede Mad vdass Munden / oc legge den paa Talercken igien / staar wifjnlig.

Zhi der som du twforværendis hafuer tagit noges til dig / huilcket icke kunde være tieligt ad ned-suncke/

expedit, clām aver-
sus aliquò projiciat.

Cibum ambesum
aut ossa semel in qua-
dram seposita repe-
tere, vitio datur.

Offa, aut si quid
simile reliquum est,
ne sub mensam abje-
ceris, pavimentum
conspurcans, nec in
mensæ stragulā pro-
jice, nec in patinam
repone, sed in qua-
dræ angulam sepo-
ne, aut in discum,
qui apud non nullos
reliquijs excipiendis
apponitur.

Canibus alienis de
mensā porrigere ci-
bum, ineptiæ tribui-
tur. Ineptius est, il-
los in convivio con-
trectare.

Ovi putamen di-
gitorum unguibus,
aut pollice repurga-
re ridiculum est, i-

suncke / skal du hiemme-
ligen fravende dig / oc fa-
ste det en steds hen.

At söge den Mad/som
en haffuer ødt paa / her-
for igien / eller Beenene/
som mand engang hafuer
lagdt til sijde paa Taler-
cken/ex en stoer skam.

Beenene / eller noget
sligt / som er til offuers /
skalt du icke faste neden
under Bordet / oc giøre
gulffuet skidet/ fast det en
heller paa Borddugen /
leg det icke heller i Fadet
igien / men leg det en
steds til sijde paa Taler-
cken / (paa bredden aff
Talercken) eller i bord-
fadet / huilcket hosssettis
hossnogle (sommesteds)
til at giøre reent Bord
udi.

At recke frenimede
Hunde Mad aff Bordet/
leggis en til daarskab /
(regnis for daarskab)
Gieckelgere staar det / at
tage paa dennem udi Ge-
stebud.

At skale/pille egene med
Fingre/ Negie/ eller med
Zomelfingeren/staar lat-
terligt / at giøre det med
vdract Tunge / staar end

dem insertâ lingvâ
facere magis etiam
ridiculum : Cultello
id fit decentius.

Ossa dentibus ar-
rodere , canum est,
cultello purgare ci-
vile.

Tres digitii salino
impressi , fulgari jo-
co dicuntur agresti-
um insignia : cultello
sumendum est salis ,
quantum satis est. Si
longius abest sali-
num , porrectâ qua-
drâ petendum est.

Quadram aut pa-
tinam cui saccha-
rum , aut aliud suave
quid dam adhæsit ,
linguâ lambere feli-
um est , non homi-
num.

Carnem prius mi-
nutim in quadrâ dis-
fecet , mox addito
pane simul uliquan-
diu mandat , prius-

mere latterligt : Med
en Kniff skeer det meget
fijnligere.

At gnave Beenene med
Tenderne / hører Hunde
til , (er Hundactige /) at
reense (pille) dem med en
Kniff / staar høffvist.

At gribbe med (trycke)
tre Fingre i Saltkaret /
kaldis udi almindelig
skemt / bønder deris vaa-
ben eller mercke : Neo en
Kniff skal mand tage saa
meget Salt / som mand
haaffuer i behoff. Men der
som Saltkaret staar for-
langt borte (fra dig /)
skalt du recke Talerckenens
frem / oc bede der om (be-
giere det .)

At slicke Talerckenens
eller Gadet med Tungen /
paa huilket Sucker eller
noget andet saadant sot
tingest er bleffuen hengt
ved / hør Katte til / oc icke
Menniskene.

Kødet skalt du tilfor Caro q:
ne skære i smaa stukker modo e:
paa Talerckenens / strax da:
skalt du tage Brød til / oc
thygge det en tiid lang / før
end du lader det gaa ned

Sal.

quām trajiciat in stomachum. Id non solum ad bonos mores, verum etiam ad bonam valetudinem pertinet.

Quidam devorant verius quām edunt, nō aliter quām mox, ut ajunt, abducendi in carcere. Latronū ea est tuburcinatio.

Quidam tantum simul in os ingerunt, ut utrinque ceu folles tumeant buccæ, alij mandendo diducētu labiorum sonitum edunt porcorum in morem.

No nulli vorandi studio, spirant et jam naribus quasi præfocandi.

Ore plenò vel bibere, vel loqui, nec honestum est, nec tu-tum.

Vicissitudo fabularum, intervallis

i Mayen. Det hører ikke alleeniste hen til gode seder/ men end oc saa til en god sundhed,

Somme fluge det i sig rætttere / (om mand skal ræt tale der om) end som de øde det / ikke anderledis end som de strax skulde fôris hen i fengsel / som mand plejer at sige / saaban hastig graadighed hører Røffuer til.

Somme stoppe Munden saa fuld / at Kind-hackene paa begge sider hoffue op / oc blifue lije som to Smiddebelge / andre lade Munden saa vijt op/ naar de faa mad/ at de smacke lije som Gijjn pleje at giøre.

Somme blæse vdaff Næseborene vdaff hastig graadighed / lije som de strax skulde quælis.

Med munden fuld/enten at dricke eller tale / er baade wſjnt / der hoss oc saa farligt (er huercen ſjnt/ eh heller ſicert.)

At fortelle et Emthyr eſſter det andet / en snack eſſter

dirimat perpetuum
esum.

Quidam circa intermissionem edunt bibuntq; , non quod esuriant , sitiantvè , sed quod aliqui gestus moderari non possunt nisi aut scabunt caput , aut scalpent dentes , aut gesticulentur manibus , aut ludant cultello , aut tussiant , aut screcent , aut expuant .

Ea res à rustico pudore profecta , non nullam insaniam speciem habet .

Auscultandis aliorum sermonibus fallendum est hoc tædij , si non datur oportunitas loquendi .

Incivile est cogitandum in mensa accumbere .

efter den anden / skal gisere det saa / at mand gisser sig stunder imellem / oc en stedse oc jædige blifuer ved at æde .

Somme æde sc dricks foruden affladelse / (oc kand icke holde op igien) icke fordi at de hungre eller tørste / men fordi de icke ellers funde styre oc regere (holde maade ndi) deris Lader oc Factor / vden de enten rive (klooe) sig i Hoffuedet / eller stange (graffue) tænderne / eller Phantafere (gisre sig til) med Hænderne / eller lege med Kniffuen / eller Hooste / eller Harske / eller spytte vø .

Saadant som kommer Sermones miscendi. her vdaß Bunde blyfærdighed / haffuer udi nogen maade en anseelse til galinstab .

Den fædsmommelighed skal mand venne sig fra / i det mand hører flittelig (nsye) til andres snæk oc tale / der som mand icke kand haffue beleilighed til at tale .

At sidde offuer Borde udi dybe Lancker / staar wijnlig .

Menz

Quosdam autem
videas adeò stupen-
tes, ut nec audiant,
quid ac alijs dicatur,
nec se comedere sen-
tiant, & si nomina-
tim appelles veluti è
somno excitari vide-
antur, adeò totus a-
nimus est in patinis.

Ritus ratio. Inurbanum est, o-
culis circumactis ob-
servare, quid quisq;
comedat, nec decet
in quemquam con-
vivarum diutiis in-
tentos habere ocu-
los.

Inurbanius etiam
eos transversim hir-
quis intueri, qui in
eodem accumbunt
latere: Inurbanis-
simum, retorto in-
tergum capite con-
templari, quid rerum
geratur, in alterâ
mensâ.

Men du kanst see no-
gle saa saare sandzeløse/
at de huercken høre/ huad
der sigis aff andre/ (huad
andre snacke / tale) en
heller føle oc fornemme
sig at øde med/ oc dersom
du falder dennem ved de-
ris Næfn / sinnis de at
opvaagne lige som aff en
Gøffn/ saa aldelis er de-
ris gantske hu oc sind udi
Fadet.

Det staar wſijnligt/ at
mand lader Øyne løbe
omkring / oc giffuer act
paa (med omkring løben-
dis Øyen at tage vart
paa /) huad en huer ø-
der / en heller sommer det
sig / at see (stirre) for-
lenge paa nogen aff Gœ-
sterne.

Wſijnligerc er det / at
see tuert / med forvente
Øyne paa dennem / son
sidde til Words høff en
paa den samme side: Al-
ler wſijnligt staar det/ at
vende Ansietet (Hoffue-
det) tilbage paa Ryg-
gen/ oc see til / huad der
handlis / (bestillis) ved
det andet Word.

Effutire, si quid libellus inter pocula dictum factum vè sit, nulli decorum est, nedum puer.

Puer cum natu majoribus accumbens, nunquam loquatur, nisi aut cogat necessitas, aut abs quopiam invitetur.

Lepidè dictis modicè arrideat, obscène, dictis ne quando arrideat, sed nec frontem contrahat, si præcellit dignitate, qui dixit, sed ita vultus habitum temperet, ut aut non audisse, aut certè non intellexisse videatur.

Mulieres ornat silentium, sed magis pueritiam.

At udbladere oc fiske/der som noget udi Drueckenstab er talet / eller giort alt for rundeligen (frisiligen) staar ingen vel an / end sige en ung Dreng.

Naar en vng Dreng sidder til bordes met gamle Folck/ skal hand aldrig Tacendi & tale / uden enten forne loquendi denhed driffuer hannem der til/eller oc hand bliffuer bedet (ued) der til affnogen.

Der som noget fortvilsigt (Puzvorn) bliffuer talet / maa hand tucreligen oc maadeligen lee der ad/ men dersom noget wtuctigt / omflødtigt bliffuer sagt / skal hand ingen tijd lee (med) der ad/men en heller ryncke Panden / der som den er en høn oe hyppelig Person der haffuer talit. Men saaledis skal hand maade oc passe sit anleeds fadtson oc skickelse / at hand kand sinnis / enten icke at haffue hørt det / eller sandeligen icke at forstaae det.

Quinders Personer pryder thshed/ men (meget) meere Vngdommen (Barndommen.)

SCHOLIA.

Aliter inciditur armus.] *Armus* est pecoris aut feræ pars suprema pedis anterioris; qua corpori committitur, sicut coxa posterioris.

Aliter Phasianus.] *Phasianus* avis ad Phasin annum frequens; undè nomen accepit, picturarum bestiarum colores habet, quibus regy pueri uti solebant, geminas ex pluma aures submittit subigitq.

Aliter perdix.] *Perdicum* multa sunt genera, sed præstantissimum, cui rostrum purpureum.

Aliter anas.] *Anus* vñosa. Querquedula minores anates.

Scholam A- Apitorum esse.] *Marcus Apiteus* unus & præcipius inter proceres gulae, & ut Plinius ait, nepotum omnium altissimum gurges, ad omnem luxum ingenio mirus Romæ tempore Tiberij vixit, scientiam popinæ professus, autore Senecæ. *Hic* in luxu & sumtuositate maximam argenti vim ab orpsit.

Nec in mensæ stragulam.] Dicimus stragulum, neutro genere & stragula fæminine genere quicquid insternitur.

Vide Cæli- Canibus alienis.] Sunt quibus nunquam cœnare um Rhodo- foris placeat, nisi & umbram & canem secum addu- r. cap. 33. *rinum lib.* cant, quos Theophrastus impudentes vocat, carissime.

Latronum ea est turbicinatio.] Olim latrones vocatisnt, qui nunc satellites appellantur, quasi laterones, quos imperator ad latera circa se habere consuevit: Nunc viarum obsec喬ret vocantur, quod à latere adoriantur. Ex apuleo hoc sumtum videri posset, qui libro Metamorphoseon sexto de latronibus ita narrat. Ecce conseisti nescio, quo gravi prælio, latrones adveniunt onusti, prandioq; raptim tuburcinato, ut ajebant, proficiunt gestiunt. Est autem tuburcinare raptim manducare, teste Nonio. Quod facere coguntur,

tur, quo jussis principis parati sunt satellites Tuburci-
nandi herbum latronum sodalitiae nobis dederunt.
Plautus in Persa: Tuburcinari de suo, si quid domi
est, &c.

Insaniae speciem habet.] Cornelius Celsus quatuor
insaniae species facit: primum genus est quod græci
Φρεγήτιον appellans, cum continua dementia esse in-
cipit, Alterum quod spatium longius recipit & consi-
dit in tristitia. Tertium ex his longissimum, quod
robusti corporis esse consuevit. Hujus species duae sunt:
Nam quidam imaginibus, non mente falluntur; qui-
dam animo despiciunt, Hoc postremum delirium ap-
pellatur, quod mens non fungatur suo officio, ac veluti
obstupescat. Atq. hic quartus insaniae gradus esse
videtur.

Incivile est cogitabundum in mensa accumbere.]
Cicero in officijs: Tanta vis est & loci & temporis, ut
si quis cum causam sit acturus, in itinere, aut ambu-
latione secum ipse meditetur, aut si quid aliud atten-
tius cogitet, non reprehendatur, at hoc idem si in con-
vicio faciat, inhumanus videatur inscitia temporis.

Transversim hirquis intueri.] Hirquis angulus
oculi Verg. Eclog. 3. Nobimus & qui te transversa-
tuenterib[us] hirquis. Ubi Serbius vult esse hypallagen,
hoc est, oculis in hirquos retortis.

Mulieres ornat silentiam.] Teste Sophocle in Aja-
ce Masticho, γυναιξὶ κόσμον ἦ σύγη Φέρει,
id est, mulieres ornatum adfert silentum.

Sed magis pueritiam.] Non enim abs re dictum
est ab Euripide. Juveni tacere plus decet, quam sa-
peloqui.

Quidam respon-
dent, priusquam
orationem finierit
qui compellat, ita-

Gomme snare til (en
ting) før end den
som taler/hassuer fulden-
dit sin Tale: Gaa skeer
det tijdt/ at den som sua-

sæpē fit, ut aliena re-
spondens sit risui,
detque veteri locum
proverbio: ἀμας ἀ-
πήτει, id est, ligones
petebam.

roberb. 18. Docet hoc Rex il-
le sapientissimus, stul-
titiæ tribuens respon-
dere, priusquam au-
dias: Non audit au-
rem, qui non intel-
lexerit.

Si minùs intellexe-
rit percontantem, ,
paulisper obticescat,
donec ille, quod di-
xit, sponte repeat.

Id si non facit, sed
responsum urget, ,
blandè veniam præ-
fatus puer oret, ut
quod dixerat, dicat
denuò.

Intellectā percōta-
tione paululū inter-
ponat moræ, deinde

rer anderledis end som
hand et bleffuen tilspurt /
bliffuer vdleedt / oe giff
uer det gamle Ordsprock
rum / Jeg haffuer bedet
dig om en Spade / oc icke
om en Hacke.

Dette lører den visse-
ste Kong Salomon/ huil-
cken (tilskrifuer) tillegger
det til dorfskab/at suare til
(enting) før end mand
hører : Men den hører
icke / som haffuer icke ræt
forstaait (enting.)

Der som hand da icke
haffuer ræt forstaait den
som spør ad/ skal hand tie
stille noget lidet / indtil
den selfssamme selfsvillig
igentager huad som hand
haffuer sagt.

Der som hand icke gør
det / men staar hart paa
at ville haffue suar igien /
skal en vng Dreng venli-
gen tilforne bede om for-
ladelse / oc begiere at
hand ville endnu engang
(paa my) sige det samme
som hand haffde sagt.

Maar hand nu haffuer
forstaait/ huor om det er
bleffuet spurt / skal hand
tøffue noget lidet / siden
haade

tum paucis respon-
deat, tum jucunde.

In convivio nihil
effutiendum, quod
obfuscet hilaritatem.
Absentium famam
ibi lædere piaculum
est Nec cuiquam il-
lic suus refricandus
est dolor.

Vituperare quod
appositum est, inci-
vilitati datur, & in-
gratum est conviva-
tori.

Si de tuo præbetur
convivium, ut excu-
sare tenuitatem ap-
paratus, urbanum,
ita laudare aut com-
memorare, quanti
singula constiterint,
insuavè profectò
condimentum est
accumbentibus.

Denique si quid à
quoquam in convi-
vio sit rusticus per-

haade med faa ord/oc faa
venlige suare der til.

Vdi Gestebud skal *Constitue*
mand intet wact som meli-
gen vdbladdere / huilket *quid de-*
cear.
kand forhindre glædskaab.
At skænde (frencke) de
fraværendes gode Maßn.
oc Nycte / holdis for et
Skelmstykke (for en dø-
delig synd.) En heller skal
mand der fornøye oc op-
rycke nogen sin sorrig og
simerte.

At laste det som er
frembaaret (fremsat)
regnis (leggis) en til
großhed/oc det er Verten
fortrædeligt/(imod hans
ville.)

Der som du gør et Ge-
stebud paa din egen Be-
fostning / ligervijf som
det da staar fijnlig / at
vndskylde den ringe (for-
raad) tractament / lige
saa staar det oc wijnlig /
at rose eller fortelle/huad
en huer stykke haffuer fo-
stet / sandelig en wier
pudder for dennem som
sidde til Bordt.

For det sidste/ der som
noget groft oc bundac-
tigt udaff wforfarenhed
begaars (skeer) aff nogen
F iii vdi

imperitiam, civiliter
dissimulandum, potius,
quam irriden-
dum.

Decet compota-
tionem libertas. Tur-
pe est sub dium, ut ait
Flaccus, rapere, si
quid cui semper coe-
nam excidit incogi-
tantiūs.

Quod ibi fit dici-
tur vē, vino inscri-
bendum, ne audias:
*μισῶ μνάσην συ-
ντραύ.* Id est, odi me-
morem, compoto-
rem.

Si convivium erit
quam pro puerili æ-
tate prolixius, & ad
luxum tendere vide-
bitur, simul atque
senseris naturæ fa-
ctum satis, aut clām,
aut veniam precatus
te subducito.

vdi Gestebud / skal mand
meget mere høfligen
fordølle/ end belee det.

Fijn lyftighed sommer
sig vdi Gilde. Oc det staar
heel slemt / at føre det
vnder den blaa Himmel/
som Flaccus figer/ det er/
daarligent at vdbladdere/
der som nogen aff wact-
somhed haffuer ladit fal-
de et Ord offuer Vorde.

Huad der skeer eller si-
gis / skal mand tilskrifue
vjen (eller øllet) at du
en skalt faa at høre det:
Jeg hader den (Gildes-
broder / Selskabsbroder)
som tencker altingst eff-
ter/huad som sig vdi Ølh-
maal er skeede.

Der som Gestebudet
vilde vare alt forlænge
(være for vijdtlofftig)
for Ungdommen/ oc siu-
nis at strecke sig hen til
offuerdaadighed / da faa
snart som du føler oc for-
nemmer/ at din Narur er
fornøjet (fyldt giort)
Skalt du gaa bort / enten
lørligen/ eller oc naar du
tilforne haffuer bedet om
forløff.

Qui puerilem aetatem adiungunt ad inediā, meā quidem sententiā insaniunt, neque multò minus iij, qui pueros immodicō cibo diffariunt. Nam ut illud debilitat teneri corporisculi viriculas, ita hoc animi vim obruit. Moderatio tamen statim est descendā.

Citra plenam saturitatem reficiendum est puerile corpus, magisque crebro, quam copiosè.

Quidam se saturent, nisi dum ita distentus est ventriculus, ut in periculum veniant, ne disrumpantur, aut per vomitum rejiciant onus.

Oderunt liberos qui illos etiam nūm teneros coenis in-

De som nøde første vngdommen til fasten / ere efter min meeruig eh vjse / oc megit mindre der saa got som fylde oc stoppe Børn med offuerflodig (umaadelig) mad. Thi ligervis som det suæcker den lille Krafft oc Styrke / paa et spæt oc tynt Legeme / saa i lijemaaede offuerjler dette sindfens Krafft. Dog alligavel skal mand strapvenne sig til maadelighed.

Foruden fuldmættelse skal mand veder quege en vng Drengs Legeme / oc (meget) meere tijdt / end som til offuerflodighed / (offuerfledeligen.)

Nogle vidi icke at de ere mætte / uden saa er at bugen er saa forfylt (vda spilet) paa dennem / at de maae befrygte sig / at de sprecke / (ressne) eller oc maa ved fløgelse gissue saadan en byrde oc besuring fra sig igien.

De hadde deris Børn / huilke naar de endnn ere smaa / lade dennem sidde stedse offuer Aftens Fijj on alle Maal-

multam noctem pro-
ductis perpetuo si-
nunt assidere.

Ergò si surgendum
erit à prolixore con-
vivio, quadram tuam
cum reliquijs tollito,
ac salutato, qui vide-
tur inter convivas
honoratissimus, mox
& alijs simul discedi-
to, sed mox redditu-
rus, ne videare lusus,
aut alterius, parum
honestæ rei gratiâ te
subduxisse.

Reversus ministra-
to si quid opus erit,
aut reverenter men-
sæ assistito, si quis
quid jubeat, exspe-
ctans.

Si quid apponis
aut submoves, vide
ne cui vestem jure
perfundas.

Candelam emun-
ungenda Eturus, prius illam è
omodo. mensa tollito, quod-

Maaltijder / som vare
langt vd paa Natten.

Derfor/ der som mand
ja maa staa op fra et
vijdloftig Maaltijd / saa
tag din Talercken med de
offuerbleffne leffninger
bort med dig / oc helse
den / som kaldis for (siu-
nis) den øractigste iblant
Gesterne / oc de andre
tilljge med / oc gaff bort/
dog alligevel / lige som du
strax vilde komme igien /
at du icke skalt siunis / en-
ten for leegs skyld / eller
nogen anden wørlig sags
skyld / aff haffue snigit dig
bort.

Naar du est kommen
tilbage igen / saa (tien for
Borde) forret huad som
behoff gioris / eller oc stat
ærbsdeligen tienstacteli-
gen) ved bordet oc vare
paa / der som en viide biu-
de eller befale dig noget.

Der som du frembær
noget / eller borttager no-
get / da sec dig for / at du
icke offerslaar nogens
Klæder med fod.

Naar du vil pudze
(smyde) liuset / da tag det
tilforn (bort) aff Bor-
det / oc det som er affsta-

que emunctum est ,
protinus aut harenæ
immergito, aut soleâ
proterito, ne quid in-
grati odoris offen-
dat..

Si quid porrigitis in-
fundisvè, lævå id fa-
cias, caveto.

Jussus agere gra-
tias, compone gestus,
paratum te signifi-
cans , donec silenti-
bus convivis dicendi
tempus adfuerit. In-
terim vultus ad con-
vivio præsidentem
reverenter versus sit
& constanter.

gen / ned udi sandet / eller
strax enten traad det vd
med Skoefolen / paa det
at en nogen ond luct skal
skade Næsen.

Der som du recker no- *Porrigend*
get offuer / eller stenker *quid.*
ind / da tag dig vare / at
du icke gjør det med den
verstre Haand.

Naar dig er befalet at
giøre Zacksigelse / da stick
dine Facter oc Lader der
til / giffuendis tilkiende
at du est alt bereedt (fer-
dig) indtil saa lenge Ge-
sterne tie stille / oc tiden
den er forhaanden at be-
de. Midler tid skal *Vultus ad*
tet være henvendt til den *præsidem*
som(er forvalter vdi Ge- *convibij* her-
stebudet/) forestaar Ge- *tendus,*
stebudet (til verten/) ør-
bødeligen oc stadeligen.

SCHOLIA.

Ἄμας ἀπύτγν.] Id est , falces petebam , aliis
forte non intelligens , negabat se habere ligonem , re-
spondens quod nibil ad rem attineret , consule chilia-
des.

Piaculum est.] Piaculum sacrificium seu cultus
pro satisfactione , ut crimen vel peccatum expiatione
dignum. Dodelig Synd. Distulit inferam commissa
piacula mortem .

Regricandus est dolor.] Sumtum ab ulceribus,
que ubi cicatricem duxerint, recrudescent, si refri-
centur.

Insuave profecto condimentum.] Condimentum
est quod fit ad condienda obsonia, hoc græco vocabu-
lo embamma vocamus, & latinis intinctus est.

Sub Dium ut ait Flaccus.] Dius, dia, divinis ge-
nerosus, solet epitheti loco proprijs preponi, ut Dia
Camilla & appellativis, ut dia sententia apud Horat.
Otia dia apud Lucret. Sub dio agere, dormire sub
dio.

Mīσω μνήμονα συμπότεν.] Id est, Odi me-
morem compotorem. Dorica dialecto pro μησῷ μνή-
μονα συμπότην. Solet dici in illos, qui amicorum
dilecta liberius inter convivandum mox eliminant, hec
enim non oportet proferre, immo ne omnino quidem
reminisci.

Moderatio statim discenda est.] Vide Gellium,
cap. 19, lib. 4. & apud Ciceronem, optimum est præ-
ceptum Catonis. Tantum cibi & potionis adhiben-
dum, ut resificantur vires, non opprimantur. Cic. lib.
1. de Divinatione. Hic modus in nutricione corporis
servetur, ut nec in opia enecetur, nec satietate affluat,
quorum utrumq[ue] præstringere aciem mentis solet, sive
de est naturæ quippiam sive abundant, atque affuit.
Phocilides etiam Poeta sanctissimus modum hunc
probat:

Μέτρω μὴ Φαγεῖν καὶ πίειν καὶ μετο-
λογεύειν.

Edere mensura, & bibere, ac tu fare memento.

Huc carmen elegans referri posse videtur:

Vis conviva meæ accubare mensæ,
Hæc serva paradoxa. Ne minem nec
Dentatis salibus, nec in vido ore

Sugilla appositis cibis paulatum
Apta. Quem nequeas probare, noli.
Nec traducete, nec calumniari.
Æquales cyathos cave propines:
Frontis pone minas severiores,
Et profet veneres, jocos, lepores:
Grates salve Deo, hospiti repende
Quod non messuit in suo navalí,
Hoc fac si cupias bis esse gratus.

Distentus est ventriculus.] Ventriculum vocab
quem stomachum bulgus solet appellare, κοιλία græ-
cis, cum σόμαχ sit propriè οἰστόφαγ id est
canalis, per quem cibi behuntur ab ore in ventri-
culum.

Ingrati nidoris.) Nidor est odor rei incensæ aut
usta aut cocta.

De Congressibus. Om Samquem.

Si quis occurrit
in viâ vel senio ve-
nerandus vel Religi-
one reverendus, vel
alioqui dignus ho-
nore, meminerit pu-
er de viâ decedere,
reverenter aperire
caput, non nihil et-
jam flexis poplitibus.

DEr som nogen kom
met imod dig (mæ-
der dig) paa vehen/enten
en bedaget Mand / som
for sin Alderdoms skyld
bør at actis oc øris/ eller
oc en ørværdig forme-
delst sit Geistlige Embæ-
de / eller en anseendis
Mand / heller ellers en
som er øre vørd / da skal
en vng Dreng komme ihu
(: være fortænkt til) at
gaa aff vehen/ ørbiudeli-
gen blotte (bare) sit hoff-
uet/ oc bøye Knæene no-
get lidet,

Nec verò sic cogitet: Quid mihi cum ignoto , quid cum nihil unquam bene de memerito ? Non hic honos tribuitur homini , non meritis , sed Deo.

Sic Deus jussit per Salomonem , qui jussit assurgere cano : Sic per Paulum qui presbyteris duplicatum honorem præcipit exhibere. In summa omnibus præstare honorem quibus debetur honos , complectens etiam Ethnicum magistratum : & si Turca (quod absit) nobis imperet , peccaturi simus , si honorem magistrati debitum illi negemus.

Da parentibus interim nihil dico , quibus secundum Deum primus de-

En heller skal hand saaledis tencke / huad haffuer jeg med en iwbekient at giøre ? Huad haffuer jeg med en at (bestille) der aldrig haffuer forskyldt got aff mig ? Thi denne ære tilleggis (giffuis) icke et Menniste / icke fortieniste / men Gud.

Saaledes haffuer Gud budit ved Salomon , huilcken haffuer besalit at mand skal staa op for en Graahærdet. Saa ved Aposteln S. Povel / huilcken befaler / at mand skal bevise Lærerne dubbelt ære. Ja i almindelighed at bevise alle ære / dem ære bør / befattendis end ocsaa (her under) den Hedeniske Øffrighed : Ja der som Thyrken (huilcket Gud Raadeligen beware oss fra) (skulde) haffue at biude oc befale offuer oss / da syndede wi (forsaae oss) der som wi nectede hannem den ære oc lydighed / som wi ere Øffrighed ylctige (skyldige ,)

Om Forældrene siger jeg midler tijd intet / huilcke nest Gud den fornemste ære bør . En heller mindre Læremestere oc

betur honos. Nec
minor Praeceptoribus, qui mentes ho-
minum quodammodo dum , formant,
generant.

Jam & inter æqua-
les illud Pauli locum
habere debet : Ho-
nore iuvicem prævenientes. Qui parem
aut inferiorem ho-
nore preuenit, non
ideo fit ipse minor,
sed civilior , & ob id
honoratior.

Cum majoribus
reverenter loquen-
dum & paucis : cum
æqualibus amanter
& comiter.

Inter loquendum
pileum læva teneat,
dextra leviter ad-
motâ umbilico : aut,
quod decentius ha-
betur, pileum utrâq;
manu junctâ suspen-
sum pollicibus em:

Tuckemestere / huilke t
nogen maade føde Men-
niskens Hierter paa ny i-
gjen / i det de informere
oc vndervisse dem.

Nu skal ocsaa her imel-
lem dennem som ere hin
andens lige / dette S.
Novels Ordsprock haffue
rum oc sted : Den eene
komme den anden tilfor-
ne med øris bevisning.
Hno som koster sin jeffn-
lige (lige mand) eller den
som ringere er / tilforn
med øris bevisning/blif-
uer dersore selff icke dis-
ringere. Men yndeligere
(stickeligere) oc mere
ørerit oc actet dersor.

Med de Gamle skal
mand tale tuckeligen / oc
med faa Ord / med sine
jeffnlige fierligen oc ven-
ligen.

Imellem mand taler /
skal mand holde Hatten i
den venstre Haand / saa-
ledis at mand setter den
høyre Haand facteligen
ved navlen; eller oc/huil-
cket holdis sijnligere oc
tuctigere / at Hatten op-
hengt paa begge Hoen-
derne / saaledis at Tom-

nentibus tegat pubis
locum.

Librum aut gale-
rum sub axillâ tene-
re, rusticus habetur.
Pudor adsit, sed qui
decoreret, non qui
reddat attonitum.

Oculi spectent e-
um, cui loqueris, sed
placidi simplicesq;,
nihil procax impro-
bumve præ se feren-
tes.

Oculos in terram
dejicere, quod faci-
unt Catoblepæ, ma-
læ conscientiæ suspi-
cionem habet.

Transversum tue-
ri, videtur adversan-
tis; vultum huc illuc
volvere, levitatis ar-
gumentum est.

Iudeorum est in-
terim vultum in va-
rios mutare habi-
tus, ut nunc corru-

melsingrene sticke vd offe-
nen til/ skal skule blusels
sted.

At holde Hogen eller
Hatten vnder Armen /
(Armhulsterne) holdis
grossc oc bundactigt. Der
skal være blyferdighed
hoss/ dog faadan en som
vel anstaar / oc icke som
giør forsærdet (forsuf-
set.)

Øyne skulle see paa
den / du taler med / men
smuck stille oc enfoldige /
intet mutvilligt / arrigt /
oc vdydiget ladende til
siune.

At flaa Øyne ned til
Jorden / hnilcket Catob-
blepæ diur giore / som see
altid ned til Jorden / haf-
uer en ond Samvittig-
heds Mistanke (gifuer
nogen Mistanke til en
ond Samvittighed.)

At see tuert paa nogen/
siunis lijge som mand icke
gierne vilde see en (at
siue) vende Ansictet hijd
de tijd / er et tegn til læ-
ferdighed.

Der staar wsijnligt /
midler tijd at forandre
sit Ansict vdi atskillige
fadzoner oc sticke /
saaledis at mand nu ryn-

getur nafus nunc
contrahatur frons,
nunc attollatur su-
percilium, nunc di-
stisqueantur labra,
nunc diducatur os,
nunc prematur: hæc
animum arguunt
Protei similem. +

Indecorum & il-
lud, concusso capite
jaetare comam, sine
causa tussire, screare,
quemadmodum &
manu scabere caput,
scalpere aures, e-
mungere nasum, de-
mulcere faciem,
quod est veluti pu-
dorem abstergentis,
suffricare occipiti-
um, humeros addu-
cere, quod in non-
nullis videmus Italos.

Rotato capite ne-
gare, aut reducto ac-
cerfere, & ne perse-

fer næsen / nu sammen-
drager Panden / nu løff-
ter Hynebrynen op i det
høye / nu breder Læberne
vd (drager Læberne hijd
oc dijd) nu vider Mun-
den vd / nu klemmer den
sammen. Disse ting giff-
uer tilkiende Protei sind /
huilcken hassuer fund ta-
git mange oc afskillige
stikkelser paa sig.

OC staar det wijnlig / Gestus al-
at ryste Hoffuedet (med lequentis,
rystet Hoffuet) hujste (oc
kaste) Haaret hijd oc
dijd / Hoste vd foruden
aarsage / harcke / romme
sig / lijge som oesaa med
Haanden at rissue (pille)
Hoffuedet / at frage Hre-
ne / at snyde Næsen / at
stryge Ansictet met haan-
den / huilcket er lige som
en skammede sig icks mee-
re / at flagesig i Nacken /
drage Skulderne op /
huilcket mand seer paa
nogle Valste.

At necete (fige ney)
med snoet Hoffuit / eller
at falde til sig med tilba-
ge hoyet Hoffuet / oc paa
det

sequar omnia, gestibus aut nutibus loqui, ut virum interdum deceat puerum minus decet.

Illiberale est jactare brachia, gesticulari digitis, vacillare pedibus: breviter, non lingvâ sed toto corpore loqui, quod turturum esse fertur aut motacillarum, nec multum adhorrens à picarum moribus.

Vox sit mollis ac sedata, non clamosa quod est agricultorum, nec tam pressa, ut ad aures ejus, cui loqueris, non perveniat.

Sermo sit non præceps, & mentem præcurrens, sed lenti & explanatus. Hoc etiam naturale bat-

det jeg icke saa noye skal igiennem løbe altingst / med Facter (Lader) eller nikk at tale / ligervijs som det vndertijden staar en Mand vel an / saa sommer det en vng Dreng aldelis fast mindre.

Det staar icke vel at suinge Armene hijd oc dijd / ghngle med Gingrene / at vakte (raffue) med Fodderne hijd oc dijd ; med saa ord / at tale icke med Tungen / men med den gantske Krop (det gantske Legeme) huilcket mand siger at det er Turtelduers oc Suelsterers (Haffre saaders) art / oc kommer offuer eens med Skader deris sæder.

Rossten skal være smuck blød (bøhelig /) oc factfærdig / icke ræbendis / huilcket er Agerdyrcere oc Vønder deris art oc vijs / en heller saa hiemelig / at den som du talcr med / kand icke høre det.

Zalen skal icke være forhastig / en heller / tale vden Munde (offuerle sindet /) Men langsom / tydelig (klar) : Thi dette end ocsaa / der som det icke

tarismum aut hæsi-
tantiam si non totam
tollit, certè magna-
ex parte mitigat,
qvum præcipitatus
sermo multis vitium
conciliat, quod non
dederat natura.

Inter colloquen-
dum subindè titulum
honorificum ejus,
quem appellas, repe-
tere, civilitatis est.

Patris ac Matris
vocabulo nihil ho-
norificantius, nihil
dulcius : Fratris
sororisvè nomine nihil
amabilius.

Si te fugiunt tituli
peculiares, omnes e-
ruditi sint tibi præ-
ceptores observan-
di: omnes Sacerdo-
tes ac ministri, revo-
rendi patres: omnes
æquales, fratres &
amici: breviter, o-

icke gantske oc aldeelis
borttager den Naturlige
Guar meelenhed eller
stammen (at mand stam-
mer oc leeder efter Orde-
ne) saa formilder den
dog det samme mesten-
deel. Thi (i den sted) ha-
ftig Snæk oc Tale paa-
fører mange en lyde oc
Skavanc / huilcken den-
nem dog aff naturen icke
er medfød.

Vdi talen leggis det en Titulandi,
til fijnhed (høfflighed)
tijdt oc ofte at igentage
deris sonlige oc hæderli-
ge Eretitel / som du ta-
ler til.

Der er intet hæderlige-
re/intet angenemere/end
Faders oc Moders nafn:
intet liffligere (behageli-
gere) end Broders oc
Søsters nafn/ vdi talen
ofte at igentage.

Der som du icke veedst
de serdeelis Title/stalt du
kalde alle Ierde Mænd /
dine kiere Skolemestere /
alle Prester oc Ordens
Lienere/værdige Fædre :
Alle som ere dine jeffnli-
ge (som ere dig lige vdi
alder oc verdighed) Brø-
dre oc Venner : korteleg /
alle røbekjendte Mænd /

mnes ignoti domini :
ignotæ dominæ.

urandi.

Ex ore puéri tur-
piter auditur jusju-
randum , sive jocus
sit , sive res seria .

Quid enim turpi-
us eo more , quo a-
pud nationes qua-
dam ad tertium quod-
que verbum dejerant
etiam puellæ per pa-
nem , per vinum , per
candelam , per quid
non ?

erccundiae
ph. 4. & 5.

Obscenè dictis nec
linguam præbeat in-
genius puer , nec au-
res accommodet .

Denique quicquid
inhonestè nudatur o-
culis hominum , in-
decenter ingeritur
auribus .

Si res exigat alii-
quod membrum pu-
dendum nominetur ,
circumitione vere-
cundam notet .

Herrer ; wbekiende Ma-
troner / Fruer / Danne-
quinder .

Det staar gantske ilde
(slemmeligen) naar en
ung Drengsucer / det væ-
re sig enten skremt eller
alvore .

Eti huad er skadelige-
re end saadan en sed / med
huilcken hoss nogle slaugs
Golck / end ocsaa de unge
Piger sære høyligen til
huer tredie Død / ved
Brød / ved Bijn / ved
Liuf / oc veed jeg skist icke
huor ved ?

En ærlig oprictig ung
Dreng skal icke bruge sin
Tunge til slem wtuctig /
omflodtig snack / (tale) en
heller vende sine Øren der
hen .

For det sidste / huad i
wørlige maade blottis
oc baris for Menniskens
Øyne / kommer stendeli-
gen for deris Ørne .

Der som fornødenhed
vdkræssuer / at mand skal
næsne nogen skamfuld
lem / skal mand med blu-
ferdig omflag tegne den
ting .

Atter /

Rursus si quid in-
ciderit quod auditio-
ri nauseam ciere pos-
sit, veluti si quis nar-
ret vomitum aut la-
trinam aut oletum,
præfetur honorem
auribus.

Si quid refellen-
dum erit cave dicas:
haud vera prædictas,
præsertim si loquatur
grandior natu , sed
præfatus pacem , di-
cas: mihi secus nar-
ratum est à tali, &c.

Puer ingenuus cum
nemine contentio-
nem suscipiat , ne
cum æqualibus qui-
dem: sed cedat po-
tius victoriam , si res
aut jurgium veniat ,
aut ad arbitrum pro-
vocet .

Affter / der som noget
kunde forefalde som fun-
de komme klægelse paa
gang (affsted) høffen til-
hørere (komme en som
hører der paa til at ven-
mis eller klægis / saa som
naar en taler om spyen
eller klægen / eller hiem-
melig gemæk/eller Men-
niske skarn / skal hand til-
forn bede om forloft / til
saadant at hører.

Der som mand skal i-
giendriffue noget (til in-
tet gisre/ tilbage driffue)
som er w sandtfærdige / da
tag dig vare / at du ikke si-
ger : Du lunger (siger w-
sand) besynderlig der
som en gammel Mand ca-
ler / men naar du haffuer
bedit om forloft / da sig:
Jeg er anderledis (bleff-
uen) beret her om / (om
denne handel) aff saadan
en/ som jeg veed vel.

En ørlig / oprierig Meja-
Dreng skal ikke yppé
trætte med nogen / end
icke med sine jessnlige /
men hand skal heller giss-
ue dem (noget) effter/der
som sagen jo endelig skul-
de komme i trætre / eller
oc hand skal skude sig ind
for en Dommere.

Ne cui se præferat, ne sua jactet ne cujusquam institutum reprehendat, aut ullius nationis ingenium moresve sugillet, ne quid arcani creditum evulget, ne novos spargat rumores, ne cuius obtrectet famæ, ne cui probro det vitium naturâ insitum: Id enim non solum contumeliosum est & inhumanum, sed etiam stultum: veluti si quis luscum appellat luscum, aut lori-pedem, loripedem: aut strabum, strabum, aut nothum, nothum.,

His rationibus fiet ut sine invidiâ laudem inveniant & amicos parent.

Interpellare loquentem, antequam

Hand skal icke sætte sig for nogen / (holde sig bædre end en anden) icke berømme sin egen gierning/ icke laste nogens farsæt / en heller straffe noget Landstabs art / vijs eller sæder/ hand skal en heller obenbare / (føre ud i blant Folk) noget himmeligt som hannem er betroet / (fortroet) hand skal en først føre nogen ny Tidende (flyftidende) paa banen/ icke forvende (tale ilde om) nogens gode Næssn oc rykte / icke faste nogen fore (i Næsen) sin breck / som hannem aff Naturen er medfod : Thi det er icke alleemiste formadeligt oc wdhigdt / men end ocsaa daarlige (narrist) saa som nogen vilde skelte en enøyer for en enøhet/ en skæffbeener for en skæffbeenet / en skeel for en skeel / en Horevninge for en Horevnge.

Bdi saa maade skal det skee/ at de foruden Misvndelse bekomme loff oc roß / oc forstaffe sig venner.

At stygge en i sin tale
(falde ham ind i Ordene) for

fabulam absolverit,
inurbanum est.

Cum nemine si-
multatem suscipiat;
comitatem exhibeat
omnibus, per paucos
tamen ad interiorem
familiaritatē recipiat
eosq; cum deleētū.

Ne cuitamen cre-
dat, quod tacitum
velit. Ridiculum e-
nim est ab alio silen-
tij fidem exspectare,
quam ipse tibi non
præstes.

Nullus autem est
lingvæ adeò conti-
nentis, ut non habeat
aliquem, in quem
transfundat arca-
num. Tutissimum est
autem nihil admitte-
re, cujus te pudeat,
si proferatur.

Alienarum rerum
ne fueris curiosus,
& si quid fortè con-

førend hand haffuer fuld-
endit sin snæk / staar w-
fijnligt.

Hand skal icke yppে Amicitia
trætte eller wenighed met
nogen / hand skal stille
(bevise) sig venlig imod
huer mand / dog allige-
vel antage (indlade) saa-
re faa vdi sin inderste
venskab / oc dennem med
forskiel.

Dog alligevel skal hand
icke betroe nogen / huad
hand vil haffue taugt
(fordalt) thi det er lat-
terligt/taugsheds tro oc
loffue aff en anden at for-
vente / naar du dog selff
icke kand tie.

Men der er ingen sag
quærtiendis / at hand jo
maa haffue nogen / den
hand kand fortroe sin
hiemmelighed. Men det
er allertryggist / intet at
lade skee (bedrifftue / be-
gaa) huorfore du kandst
skamme dig / der som det
kom til liuset oc vdførts.

Vær icke meget om Curiosita-
hyggelig vdi fremmedetis.
sager (bestilninger /) oc
der som du / maa vel skee/
G ii haff

spexeris , audiveris
vè, fac quod scis, ne-
scias.

Literas tibi non-
oblatas limis intueri
parum civile est.

Si fors te præsente
scrinium suum aperit
aliquis subducito te.
Nam inurbanum est
inspicere, contracta-
re aliquid inurba-
nius.

Item si senseris in-
ter aliquos secretius
oriri colloquium ,
submove te dissimu-
lanter & in ejusmo-
di colloquium ne-
temet ingeras non-
accersitus.

haffuer hørt eller seet no-
get/ da lad (still dig) som
du icke veedst det du
veedst.

At see skæfft (tuert)
paa de Brefne / som dig
icke er offuerantvoordede /
staar lidet sijnligt.

Der som nogen wfor-
varendis vdi din nærvæ-
relse oplader sit Skrin
eller sin Kiste / saa gac^t
(smig dig) bort / thi det
staar gantske wfjnlig at
see der til/(ind) oc end da
wfjnligere at røre ved
noget.(tage paa noget.)

Fremdelis der som du
fornemmer en hiemme-
lig Samtale iblant nogle
at opkomme / da holt dig
af vehen / oc lad som du
forstaar det icke / oc væld
dig icke ind vdi saadan en
samtale / vden saa er du
blissuer kalder der til.

SCHOLIA.

Vel senio venerandus.) Tu canos generare senes,
tede honoribus atq; sedibus his. Lycurgus legem tulit,
qua statuit maximum honorem non divitibus ac po-
tentibus , sed senibus pro etatis gradu deberi. Hinc
Philosophus Lacedæmonem profectus , cum vidisset
hono-

bonorem, quem juniores praetarent senioribus, in so-
la, inquit, sparta expedit senescere.

Flexis poplitibus.] Poples casitas posterior, flen-
tendi cruris causa facta.

Si Deus jussit per Mosen.] Lebitici 19. cap. Co-
nam cano capite assurge, & honora personam senis.
Fieri potest ut in nomine erratum sit, sicut legendum
per Mosen, non per Salomonem: id aliquoties vide-
mus accidere magni nominis autoribus.

Sic per paulum.] Prima Timothei cap. 5. v. 17.
Qui bene praeunt presbyteri duplice honore digni
habentur, maxime qui laborant in sermone & do-
ctrina.

Nec minor praceptoribus.] Juvenal satyr. 7. Dene
Dij, majorum umbris tenuem & sine ponde-
re terram.

Spirantesq; crecos & in urna perpetuum ver,
Qui praceptorum sancti voluere parentis
Esse loco.

Illud Pauli loeum habere.] Ad Rom. cap. 12. v. 10.
Fraterna charitate alijs ad alios amandos propensi,
honore alijs alijs praeentes.

Librum aut galerum sub axilla.] Horatius libre
epistolarum primo. Vinnio cuidam negotium dat
preferendorum suorum librorum ad Augustum sed
hoc mandato:

Simul ac perveneris illuc

Sie positum servabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum
Ut vinosa globos furtivæ Pyrrhia lanæ.

Quod faciunt catoblepæ.] De hac bestia ita Pli-
nius lib. 8. cap. 11. in Aethiopia fons est nigris, juxta
hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, ca-
terisq; membris iners, caput tantum prægrave agrave-
rens id dejectum semper in terram. Habet autem hoc
animal ex ipso re nomen, nam, Grecis κάτω deor-

sum & ad terram versus significat, βλέπειν vero videre.

Prothei similem.] De Protheo lege 4. librum Georgicon & 4. Ὀδυσσείας Homericæ.

Turturum esse fertur.] Turtures etiam postera à parte loquaces, ut testantur collectanea adagiorum Græca, & Erasmus in Chiliadibus.

Aut Motacillarum.] Motacilla avicula notissima caudam semper quatiens, στείσθρος à Græcis appellatur,

Battarismum.] Id est, Balbutiem & hæsitantiam, impepimentumque linguae δύο τοις βατταρίζειν quod est halbutire. Vide Chiliades.

Sed cedat potius victoriam.] Consultius erit, hoc tacere prudentius, si Euripidis credendum est versibus, quos citat Plutarchus: Hoc est duobus concentibus altero irato, qui non repugnat verbis, est prudentior.

Nec cuius obtrectat famæ.] August. Carmen in cænaculo affixum est notum.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam

Aut quem delectat lubrica verba loqui

Aut plenis Cyathis lepidos fatigare sodales,

Hunc mensam vetitam noverit esse sibi.

Horat: Absentem qui rodit amicum

Qui non defendit

Qui captat risus

Fugere quæ non visa

Qui nequit, hic niger est hunc tu Române caveto,

Sine invidia laudem.] Huc ex Terent. in And. Act. 1. scena 1. quo autor respexit absq; dubio: Ut sint invidia laudem inhenias, & amicos pares; assuescas omnes proferri ac perpeti. Quibus cum versaris atq; una de ijs debere, eorum, modò honesta sint, absequi studijs adversus nemini, nunquam te præponens ulli.

Ne quid tamen credat quod tacitum esse vult.]

Horat. lib. 1. Epist. 19.

Arcanum neq; tu scrutaberis ullius unquam
Commissumq; tegas & vino tortus, & ira
Nec tua laudabis studia aut aliena reprendes.

Item Epist. 17.

Quid de quoq; viro & cui dicas sèpè videto,
Percontatorem fugito nam garrulus idem est,
Nec retinent &c. Et semel omissum.

Nihil enim difficilius ut dicere solitus Aristoteles
quam σιωπην ἀδει μη λέγειν, id est tacere, quæ
non oportet dicere.

Ce lusu.

IN lusibus liberalibus adsit alacritas, absit petvicacia, rixarum parens, absit dolus ac mendaciū. Nam ab his rudimentis proficiuntur ad maiores insidias.

Pulchrius vincit qui eedit contentioni, quam qui palmā obtinet.

Arbitris ne reclamita. Si cum impec-
tioribus certamen est, possisque semper
vincere, nonnunquam te Vinci pate-

Om Leeg.

Di oprictig leeg skal Ludendi
mand være lyftig/oc mores.
ingen modvillighed driff-
ue/ huilcken er en Moder
til all Kjff oc trætte. Der
skal oc ingen suig (bedrea-
ger) eller løgen være der
hos.

Smuckere vinder den/
som essterlader Trætten/
end den der beholder Se-
nervinding eller Offuer-
haand.

Du skal ike imod sige
(imodstaæ) skedsrictere.
Der som den du haffuer
strid med er wforfaren
vdi leegen/oc du alt skont
altid kunde vinde/saa lad
dig dog vndertiden off-
uervindis/paa det at lee-

re, quo ludus sit ala-
cior.

Si cum inferiori-
bus luditur, ibi te su-
periorem esse nesci-
as. Animi causa lu-
dendum est, non lu-
cri gratiā.

Ajunt puerorum
indolem nusquam
magis apparere quā
in lusu.

Si cui ad dolos, ad
mendacium, ad ri-
xam, ad iram, ad vi-
olentiam, ad arro-
gantiam propensius
ingenium, hic ami-
cat naturæ vitium;
proinde puer inge-
nuus non minus in-
ludo quam in convi-
vio sui similis sit.

gen land være dīs hysti-
gere.

Der som du leeger med
de der ere ringere end du/
skalt du der icke vide / at
du est offuer dennem (vdi
højre Stand end de.)
Mand skal leege for lyft
skyld/oc icke for baade el-
ler vindings skyld.

Mand siger at unge
Drengis Art oc Natur
(tilbørelighed til Ønder
eller laster) secis ingen-
steds meere end vdi leeg.

Der som nogen haff-
uer hafft et tilbøreligt
sind (nemme til suig / be-
drægerj) til løgn/til fijff/
(trette) til offuervold/til
stolthed / seer mand saa-
danne laster fornemmes-
lig vdi Leeg. Derfor skal
en oprictig ung Dreng /
icke mindre vdi leeg / end
vdi Gæstebud / være sig
selfslig (det er / hand skal
offue lige stor fijnlighed
baade vdi Leeg oc Gæste-
bud.)

SCHOLIA.

In lusibus liberalibus.) Id est, honestis Huc qui
ludi pueris concessi, qui prohibiti qui liberales & illi-
berales Martialis lib. 14.

Alea parva, nuces, res non damnoſa videtur,
Sæpè tamen pueris abstulit illa nates.

Animi cauſa ludendum.] Lufus fit ſoluptatis gra-
zia tantum, non lucri; ut lufus pilæ, lufus trochi.
Ludus eſt res non ſeria, quod fit interdum ſpe lucri;
ut ludus dimicantium hæſta. Eſt & ſchola, ut ludus
literarius, ludus grammaticorum, ludus Rhetorum,
ludus gladiatoriūs.

Pueroruū indolem.] Indoles eſt quædam gene-
roſitas animi indicans vel futurum vel præſentem
virtutem: Adolescentibus bona indole prædi-
ſiſſeſ ſenſes delectantur. Putat & hoc Quintilianus li-
bro 1. cap. 4. Mores quoquè inquit, inter ludendum
ſimplicius ſe detegunt. Neque adeo pueroruū men-
tes ſolum in ludicris perſpiciantur verum etiam lufos-
biros, quales intus ſunt, aperit, & tanquam conſpici-
endos præbet.

De Cubicu- lo.

IN cubiculo lauda-
tur silentium & ve-
recundia. Certè cla-
mor & garrulitas in-
decora eſt, multo
magis in lecto.

Sive cum surgis te,
ſive cum surgis, me-
mor verecundia, ca-
ve, ne quid nudes a-
liorum oculis, quod

Om Sovfammeret (Sengkammeret.)

Di Sovfammeret
berømmis (loffuis)
taugſhed oc blufærdig-
hed; raab oc ſvalder ſtar-
ſandelig wſømmelig / oc
meget mere udiſengen/
end ellers.

Enten du før dig aff/
eller ſhaar op/da kom bli-
fertighed ihu / oc tag dig
vare at du en blotter (ba-
rer) noget for andres
(andre Føleſis) Øyne/
huiſ.

mos & natura tectum
esse esse voluit.

Si cum sodali le-
ctum habes commu-
nem, quietus jaceto,
neq; corporis jacta-
tione vel teipsum nu-
des, vel sodali de-
tractis pallijs sis mo-
lestus.

Priusquam recli-
nes corpus in cervi-
cal, frontem & pe-
ctus signa crucis ima-
gine, brevi præcati-
unculâ temet Christo
commendans.

Idem facito cum
mane primum temet
erigis à precatiuncu-
la diem auspicans.
Non enim potes ab
omni feliciore.

Simul ac exonera-
veris alvum, ne quid
agas nisi prius lotâ

huilket gode Sæder oc
Naturen vil haffue tilte-
cket.

Der som du haffuer en
tilfells Seng met din
Stalbroder / skalt du lig-
ge smuck stille oc roelig /
en heller / i det du kaster
dig hijd oc dijd med krop-
pen / skalt du enten blotte
dig selff(gisre dig nogen)
eller være din Stalbro-
der besuørlig/ saaledis at
du drager Zepper(Seng-
flædet) aff ham.

Før end du legger dig
ned i Sengen (paa Hoff-
uetdynnen) skalt du tegne
din Pande oc dit Bryst
met det hellige Kaarsis
Billeder (tegn/) besalen-
dis dig den HErre Chri-
sto med en liden Bon.

Det selfsamme skalt
du og gisre/naar du reiser
dig først op om Morgen-
nen / begyndendis den
Dag lyckeligen aff en li-
den Bon. Thi du kanst
icke med nogen lycksali-
gere ønske gisre eller for-
rætte det.

Saa snart du haffuer
lettit (lofft) dig (giort
dit behoff) skalt du intet
tage dig fore/uden du til-
forne

Preces ma-
utinae &
spereinae
abenda.

facie, manibusque
& ore proluto.

Quibus contigit
benè nasci his turpè
est generi suo non
respondere moribus.

Quos fortuna vo-
luit esse plebejos hu-
miles aut etiam agre-
stes his impensius et-
jam adnitendum est,
ut quod fors invidit
morum elegantia
pensent.

Nemo sibi paren-
tes aut patriam eli-
gere potest ; aut in-
genium moresque
sibi quisque potest
fingere.

Colophonis vice
addam præceptiun-
culam quæ mihi vi-
detur propemodum
primo digna loco.

Maxima civilita-
tis pars est , qvum
ipse nusquam delin-
quas , aliorum deli-
ctis facile ignoscere ,

forne haffuer toit dit An-
sict oc dine Hænder / oc
skyllet Mundend vdi.

Huilcke der ere aff god
herkomst oc Staine/ den-
nem er det en stor skam /
sin slect oc býrd vdi sæder
en liig at være.

Huilcke Gud oc Lycken
haffuer giort til gemeene
oc ringe Folck / eller oc-
saa til Wønder / de skulle
sig oc dih storligere be-
slitte / at de det / som Ly-
cken haffuer nufundit
dennem / med sædernes
herlighed kunde veder-
legge.

Ingen kand vdvælge
sig Forældre eller Fæder-
ne land / men nemme /
forstand oc sæder / kand
en huer giøre sig (stille oc
dane sig .)

Til en Beslutning vil
jeg endnu her tilfætte en
liden Lærdom oc Forma-
ning / huilcken som mig
thykis er noget nær værd
at staa foorist.

Den største tuctigheds
oc finligheds deel er/naar
vi selff ingensteds forsee
oss (intet ont giøre) gier-
ne at tilgiffue andre deris
førseelser / en heller der-
fore

nec ideo sodalem
minus habere cha-
rum , si quos habet
mores inconditiores.
Sunt enim qui mo-
rum ruditatem alijs
compensent doti-
bus.

Neq; hæc ita præ-
cipiuntur , quasi fine
his nemo bonus esse
possit.

Quod si sodalis per
inscitiam peccet , in
eo sanè quod alicu-
jus videtur momenti
solum ac blandè mo-
nere civilitatis est.

Hoc quicquid est
muneris , Henrici fi-
li charissime univer-
so puerorum sodali-
tio per te donatum
esse volui , quo sta-
tim hoc congiario
simul & comilito-
num , tuorum ani-

føre haffue en Stalbro-
dre dis mindre fier / om
hand end skjont haffuer
nogle wſijnlige Facter oc
lader (wtilbørige noder)
paa sig . Thi der ere nogte
som vederlegge deris fø-
ders grosshed med andre
ſindſens gaffuer.

En heller foreſtriffuis
biffe ting (faaledis) der-
fore / lije som foruden
diſse ingen kunde være
goed.

Men der som (en)
Staalbroder ſhnder oc
forſeer ſig aff vanvittig-
hed / udi ſaadant sande-
lig / huilcket lader ſig an-
ſee / lije ſom det haffde
meget paa ſig / hannem da
udi enrum oc venſigen at
paaminde / holdis for en
ſhnderlig ſijnhed.

Den ringe Foræring /
huordan den oc er udi ſig
ſelff / mit Henric / aller-
tieriste Son / haffuer jeg
ville forærerit de vnge
Drengis gantske Sæl-
stab oc Broderlaug ved
dig / vnder dit Raſſt /
paa det / at du med denne
Herrelend / kunde tillige
giſre dig dine Meddisci-
plex

mos tibi concilie, &
illis liberalium arti-
um ac morum studia
commendes.

pler bevaagne oc til gæ-
neide (tillige flye dig dine
Meddisciplers gunst oc
yndist) oc befale dem fri
konfers oc sæders jdræc
oc offuelser.

Præclaram indo-
lem tuam Jesu beni-
nitatis servare di-
gnetur, semperque
in melius provehere.
Datum apud Fribur-
gum Brisgoviae, Men-
sæ Martio, ANNO
M. D. XXX.

Den HErris JEsu
Christi Godhed vilde
(verdis til) Naadeligen
(at) spare oc bevare din
herlige oc ypperilge Aar
oc Natur) medfødde til-
højelighed /) oc den altid
til det beste besodre (for-
fremme.) Giffuet ved
Friburg vdi Brisgo i Zora-
maanet / Aar 1530,

SCHOLIA.

Ab omni feliciore.) Omen est herbum medium
modo significat auspicium, prosperum, modo ad-
versum. Verg. Nebe omni tanto prosequere. Cœpi-
tur pro quolibet signo; ex quo dixinamus, boni au-
mali aliquid venturum.

At ingenium.) Hoc est quod dixit Tullius: Ipse
autem quam personam gerere velimus à nostra volun-
tate proficiscitur.

Colophonis vice addam.) Id est, tanquam rem
maxime necessariam, sive Proverbium, Colophonem
addidit.

Maxima civilitatis pars est.] Non retinentur amici nisi eorum mores ac errata tolerare sciamus. Quare docte sane ut omnia praeceptum est à Gracis Φίλων τρέψεις γίνωσκε, μησήσεις δὲ μη. Qui senarius ita ēν τοῖς Porphyrionis versus est. Mores amici nobis non oderis. Et Horatius non vult amicum, qui non vita cum virtutibus aequo libramine examinet: ideo autem vitiis amicorum debemus ignoroscere; ut illi vicissim nostra ferre discant. Vitiis enim nemo, sine nascitur: Optimus ille qui minimis urgetur. Nullus sine crimen habet: Et nulli sunt nisi qui caruere nisi.

Hoc quicquid.] Ἐπίλογος est Commentarioli.

Hoc congiario simul.] Congiarium dicebatur quod ab imperatoribus liberalitatis causa & ultra solitum stipendium, militibus dabatur, quo sibi eorum animos tanquam auctuari conciliarent. Herodianus, λαμπρῆς καὶ μεγαλοφέρνας ὑπόδοτες vocat: id transpositum splendidas & magnificas additiones sponnat.

FINIS

